

PETRU RARES

de HORIA LOVINESCĂ

ANUL 1546. PROBOTA

Portalul minăstirii Probota. În fața lui, așezat pe un jilt mic, Petru Rareș. E un bătrîn cu părul foarte cărunt, cu o mască tragică, care-l amintește pe Lear. Stă nemișcat, cu ochii închiși, scufundat în gânduri. Din fund, din spatele minăstirii, se aude sunetul îndepărtat al toacei de vecernie. Căci e spre asfințit și lumina dulce și ruginită a crepusculului învăluie scena. La picioarele domnului, pe un scăunel, un diac tînăr, cu călimară, pană și hirtie, așteaptă ca stăpînul să-și reia dictarea. Se uită sfios și curios la fața încremenită a bătrînului, neîndrăznind să se miște. Din cînd în cînd doar, se scarpină în chică cu pana. Apoi privește lung cerul, și un zîmbet tineresc, plin de plăcerea de a trăi, îi înflorește pe față. Oftează ușor, de încintare.

RAREȘ (*deschide ochii, privește lung în gol, apoi își îndreaptă privirea spre tînăr*): Unde am rămas?

DIACUL (*tresărind speriat*): Îndată, doamne. (*Își caută hîrtiile.*)

RAREȘ: La ce te gîndeai?

DIACUL: La nimic, doamne. E tare frumos aici. Mă uitam la cer, la brazii...

RAREȘ: ... la umbra minăstirii cum crește. Trage-mi jiltul mai la soare. (*Se ridică greu, face un pas înainte.*) Aici.

DIACUL (*împingîndu-i jiltul*): E cald încă soarele, cu toate că e toamnă.

RAREȘ (*așezîndu-se*): Sîngele meu se răcește repede. Nu mai păstrează căldura. Unde am rămas?

DIACUL (*așezîndu-se și el*): La pricina lui Oprea. Cere...

RAREȘ: Da, da. Să se spună furilor că de nu vor înapoia bunul luat cu japea... (*Pauză. Alt ton, mînios*) ne vom scula cu toată puterea noastră și-i vom pedepsi pe ei, pînă și pe copiii lor, cu fier și foc.

DIACUL (*timid*): Măria Ta... e vorba de junca lui Oprea, pe care i-au luat-o răzeșii, că au prins-o pe îmașul lor.

RAREȘ (*îl privește, apoi are un rîs hîrîit*): Bine. Să i-o dea înapoi, că e om necăjit.

DIACUL: Următoarea. Costea Lăbuș cere...

RAREȘ (*cu lehamite*): Și asta cere! Cine nu cere în țara Moldovei! Dacă cere, să i se dea. Gata, gata. De ce nu vine Roșca?

DIACUL (*arătînd spre minăstire, cu ris în glas*): Înalt Prea Sfinția-Sa bate toaca.

RAREȘ: Domnul împarte dreptatea în sat și Mitropolitul bate toaca la minăstire. Joacă de oameni bătrîni căzuți în mintea copiilor.

DIACUL: Înalt Prea Sfinția-Sa spune că asta-i aduce aminte de tinerete, cînd era călugăr la Putna.

RAREȘ: Pe vremea aceea eu eram pescar. Asta eram cînd m-au găsit boierii și m-au ales domn. Știai?

DIACUL (*stîngerit*): Nu... adică... spune poporul... dar cine crede!

RAREȘ: Nu minte poporul. Eram pescar de-adevărat. Și negustor de pește. Și cîștigam bani buni. E o viață bună, viața de pescar. Bălțile-s ca o împărție tihnită și pescarii sînt tovarăși cinstiți și credincioși.

DIACUL (*cu intenție*): Și celălalt Petru a fost pescar.

RAREȘ: Și asta spune poporul?

DIACUL: Da, Măria-Ta.

RAREȘ (*ca pentru el*): Și cînd Isus i-a văzut pe Petru și pe Andrei, aruncînd mrejele în Marea Galileei, le-a zis: veniți după mine și vă voi face pescari de oameni.

DIACUL (*citind*): „Iar ei îndată lăsîndu-și mrejele au mers după el.”

RAREȘ: Îndată! N-a fost chiar îndată. Nu-i ușor să-ți lași mrejele și să te faci pescar de oameni.

INTUNERIC

ANUL 1527. PUTNA

Toaca se aude mai tare, apoi lumina crește. Pe jilt stă Mitropolitul Grigorie Roșca, în haină de călugăr. E relativ tânăr. Prosternat, lipit de pământ cu brațele în cruce, Rareș. Are peste 40 de ani. Poartă haine foarte simple. În fund, mormîntul lui Ștefan cel Mare. Pauză lungă, incremenită.

ROȘCA: Petru! (*Rareș nu se mișcă.*) Boierii așteaptă. (*Nici un răspuns.*) Petru! (*Îl atinge ușor cu mina.*) Se luminează de ziuă.

RAREȘ (*ridicîndu-se, se clatină ușor de oboseală*): Ai vegheat cu mine toată noaptea?

ROȘCA: M-am rugat.

RAREȘ: Cui trebuie să-i mulțumesc pentru atîta prietenie? Vărului meu Grigorie, sau lui Roșca, starețul Putnei?

ROȘCA: Nimănui. În noaptea asta n-am fost nimeni.

RAREȘ: Nici eu. Doar o ureche așteptînd un răspuns.

ROȘCA: Și?

RAREȘ (*violent*): Nimic! Nici un cuvînt! Nici un semn!

ROȘCA: Așteptai minuni? (*Arătînd spre mormînt.*) De la un mormînt?

RAREȘ: E mormîntul lui.

ROȘCA: O mină de oase.

RAREȘ: Atunci de ce mi-ai deschis așeară biserica și de ce m-ai lăsat o noapte întreagă cu fruntea lipită de o piatră, dacă sub ea nu putrezesc decît niște oase?

ROȘCA: E un loc bun de reculegere. E singurul loc de reculegere pentru un viitor Domn al Moldovei.

RAREȘ: N-am spus că primesc.

ROȘCA: Nu te amăgi. Ai știut din prima clipă că *trebuie* să primești. Că nu poți spune nu.

RAREȘ (*obosit*): Dar nu pot spune da. Nu vreau și nu doresc să spun da.

ROȘCA: O să trebuiască să vrei și să dorești. De aceea te-am adus aici.

RAREȘ: M-au ales fără să mă-ntrebe.

ROȘCA: Nici nu trebuiau să te întrebe. De altfel, cînd spun că ei te-au ales e doar un fel de a vorbi. (*Arătînd spre mormînt.*) El te-a ales. Îi porți semnul pe umăr.

RAREȘ: Da, își însemna copiii cu fierul ca pe niște...

ROȘCA: Nu fi neghiob. Și bourul țării poartă stea.

RAREȘ: Aveam semnul și cînd s-a urcat pe tron Bogdan, și cînd s-a urcat Ștefăniță! Îl port de peste 40 de ani. Acum e prea tîrziu, a pălit. (*Își desface haina*) Privește.

ROȘCA (*uimit*): Ce-ai făcut?

RAREȘ: L-am crestat și l-am ras cu cuțitul pînă la os.

ROȘCA: Cînd?

RAREȘ: Acum zece ani, cînd pe tronul lui (*arată cu mina spre mormînt*) s-a cocoțat un băiețandru cu caș la gură, betiv, apucat și muieratic, pe care-l ducea de nas Luca Arbore.

ROȘCA: Nu știam că ai rîvnit la tron.

RAREȘ (*rizînd*): Rîvnit? Ce cuvînt pentru capricii femeiești! Cît a domnit Bogdan n-am fost om, ci o fiară închisă în cușă. Treisprezece ani, zi de zi și noapte de noapte, m-am răsucit pe jăratecul poftei mele cum nu s-a chinuit vreodată un mucenic. Mă ascundeam în păduri să nu mă vadă lumea și să mă ghicească și purtam cămăși din păr de cal ca sihăstria (*Rizînd.*) Există și asceze lumești.

ROȘCA: Și pe urmă?

RAREȘ: La moartea lui Bogdan am venit în taină la Suceava. Tu erai pe vremea aceea la Athos. L-am chemat pe Huru la mine și i-am spus să comunice boierilor că-mi cer dreptul. Mi-a răspuns că dacă nu părăsesc Suceava în noaptea aceea, capul meu va sta dimineața în parii cetății.

ROȘCA (*cu glas scăzut*): Ștefăniță era fiul lui Bogdan.

RAREȘ: Eu eram fiul lui! (*Arată spre mormînt.*)

ROȘCA (*șoptit*): Din flori, Petru.

RAREȘ (*are un gest de enervare, apoi se stăpîncește*): Atunci mi-am scrijelit semnul de pe umăr. Am vrut să mă omor... (*surizînd*) am vrut să mă fac alchimist și astrolog... am vrut să mă călugăresc. M-am apucat de desfrii. E o mlaștină puturoasă, dar care te soarbe adînc. (*Pauză.*) Apoi pe încetul m-am liniștit.

ROȘCA: Ștefăniță a fost un domn vrednic.

RAREȘ: Locmai. Cînd am aflat că i-a tăiat capul lui Arbore, m-am făcut pescar. Am înțeles că în flăcăul acela nebun se ascunde un stăpîn adevărat și că nu mai aveam ce aștepta. Împlinisen 38 de ani.

ROȘCA : Mult pentru un pretendent la tron, dar puțin pentru un domn.

RAREȘ : Iar acum am 46. Sint bătrîn.

ROȘCA : Ești în toată puterea bărbatului. Ai vîrsta de aur a conducătorilor de oameni.

RAREȘ : Nu, Grigorie, vulcanul s-a stîns și pe el pasc oile. Mi-e sufletul ca un iaz liniștit, pe care nu-l mai înfioară nimic. Doar, din cînd în cînd, gîndul morții și al deșertăciunii lucrurilor.

ROȘCA : Cu atît mai bine. Ai să fii un domn înțelept și pașnic.

RAREȘ (*cu un ris ușor*) : Mare sofist ești, Grigorie. Știi foarte bine că nu pot fi domni pașnici în Moldova. Nu îngăduie timpurile.

ROȘCA : Pe străbunul tău Alexandru, poporul îl numește Cel Bun.

RAREȘ : Bun azi ! Pentru că a lăsat o țară mare și bogată. Dar călugării de la Bistrița ar trebui să se roage pînă la judecata de apoi ca să i se ierte măcar jumătate din șingele pe care l-a vărsat.

ROȘCA : Păcatele stăpînitorilor și cele ale oamenilor de rînd nu se judecă cu aceeași măsură. Cîteodată, numai răul poate aduce binele și numai viclenia, ordinea. Și Hristos poartă sabie.

RAREȘ : Halal popă ! Dar unde-i limba de cîntar care să-ți arate cînd lovești pentru că vrei să îndrepti, și cînd lovești pentru că îți place ? Și dacă Ștefănița nu l-a ucis pe Arbore din cauza prieteniei lui cu Polonia, ci pentru că bătrînul strîmba din nas la glumele lui deșucheate și pentru că nu ținea la băutură ?

ROȘCA : Există o probă de foc : rezultatul.

RAREȘ (*izbucînd în ris*) : Cînd ești stăpîn, nimeni nu-ți judecă rezultatele. Lingusitorii te laudă, fricoșii tac. Chiar dacă ai vrea să știi adevărul, nu mai poți. Nu, Grigorie, mi-e frică de putere. De cînd m-am făcut neguțator de pește, m-am gîndit mult la ispita asta, mai otrăvită decît toate. Dumnezeule, pe cîți n-a tras în țeară închipuirea mea pe vremuri, doar pentru că rîse-șeră de obiceiul de a mă apuca de sfîrcul urechii ! Dacă ajungeam domn, crezi că nu găseam învinuiri destul de grele ca să-i urc pe toți în ștreang ?

ROȘCA : A trecut timp de atunci. Ai uitat. Te-ai schimbat.

RAREȘ : E adevărat. Am sugrumat rînd pe rînd în mine toate ambițiile și am alungat toate ispitele. Azi sint doar un om simplu, cu îndatoriri simple, cu bucurii simple. Și sint fericit. Stăpînesc un adevăr. Nu e măreț, e mai degrabă mărunț, oarecare, adevărul unui pescar

Dar e al meu, viața mea e adevărată, pricepi ?

ROȘCA (*încet*) : Da.

RAREȘ : Îmi place să mă duc seara acasă și să iau masa pe ceardac cu nevasta și copiii. Pe urmă să mă culc în iarbă și să privesc hieroglifile constelațiilor. Ascult scîrîitul carelor, țîrîitul greierilor și cunosc cît e de frumos sufletul omului cînd se poate ogîndi toată bolta înstelată în el ca într-o apă curată și liniștită. (*Cu un suris*). Dorm grozav de bine, cu toate că Maria spune că sforăi. (*Face cîțiva pași și vesel strigă.*) Mario !

MARIA (*intră. E o femeie frumoasă de vreo 30 de ani, de o mare modestie și, vădit, în adorația lui Rareș.*) : M-ai chemat ?

RAREȘ : Dormeai ? (*O cuprinde pe după umeri.*)

MARIA : Nu. M-am trezit mai de mult.

RAREȘ : Tot n-ai învățat că nu mă poți minți ? Ai vegheat toată noaptea, nu-i așa ?

MARIA (*cu un zîmbet sfios*) : N-am vegheat, am stat.

RAREȘ : Pe vărul meu Roșca nu-l mai cunoști ? Parcă v-ați întîlnit odată.

MARIA (*face o mică genuflexiune și sărută mîna starețului*) : Sărut mîna, părinte.

ROȘCA (*făcîndu-i semnul crucii deasupra capului*) : Ce fac fetițele ?

MARIA : Multumesc, cresc. Sint sănătoase și frumoase.

RAREȘ : Da' nu ca tine, Mario, știi ce vrea Roșca de la mine ? (*Maria clatină negativ din cap.*) Să-mi pun coroana pe cap. (*Arătînd spre mormînt.*) Coroana lui !

MARIA (*mai degrabă speriată*) : Prin urmare e adevărat ce se spune ?

RAREȘ (*oarecum în glumă*) : Tu nu vrei să fii doamnă ? Să porți și tu pe timpule cununa împărătească a Mariei de Mangop ? (*Maria tace.*) Ei, nu cumva plîngi ?

MARIA : Nu. Ți se pare.

RAREȘ : Răspunde. Nu vrei să fii doamnă ?

MARIA : Eu sint o fată de răzeș.

RAREȘ : Ești nevasta mea. Vrei ? (*Maria clatină negativ din cap. Rareș lui Roșca.*) Vezi ?

ROȘCA : Și dacă trebuie ?

MARIA (*speriată, îi privește, apoi cu un suspin de neputință*) : Dacă trebuie... de ce mă mai întrebăți ?

RAREȘ : Bine, Mario, du-te dincolo. Vîn și eu îndată.

MARIA (*cu o strălucire de nădejde*) : Și plecăm de aici ?

RAREȘ : Unde ?

MARIA: Acasă. La noi.

RAREȘ: Hai, Mario, du-te. (*Maria iese. Lui Roșca.*) Tot nu pricepi?

ROȘCA (*privindu-l lung*): E adevărat, te-ai schimbat cu totul.

RAREȘ: Hm, da. Dar ăsta pe care-l vezi e Rareș pescarul, fiul Rareșoaiei! Grozav aș vrea să știu însă cum ar arăta Petru Voievod, fiul celui de colo. (*Gest spre mormint. Izbucnește într-un ris din care nu lipsește o nuanță de amenințare.*) Bagă de seamă, Grigorie, m-ai făcut copil din flori, și în țara noastră blagoslovită nu-i greu de pus la cale un proces de erezie.

ROȘCA: Îți închipui că nu m-am gândit la toate? Fiecare cu soarta lui. Ceea ce-i deosebește pe oameni ca tine și ca mine de alții este doar faptul că ne acceptăm soarta cu luciditate. Hai, vere, nu mai zăbovi zadarnic. A bătut ceasul să-ți lași mrejele și să te faci pescar de oameni ca și celălalt Petru.

RAREȘ: Acela asculta de o chemare.

ROȘCA: Și tu la fel. (*Arată mormintul.*) Ești fiul lui! Asta nu se poate schimba. Te poți lepăda de orice în afară de moștenirea lui. Ea e însăși destinul tău.

RAREȘ: Dar tocmai asta nu vreau să accept: să-mi asum un destin. Îmi ajunge să trăiesc o viață ca multe altele, ca celelalte.

ROȘCA: Totuși ai râvnit la coroană.

RAREȘ: O făceam tocmai din lăcomie de viață, din pofta de a cuprinde cât mai mult. Era o dorință născută firesc din setea mea, așa cum picură perla din scoică, pe când destinul vine din afară, e o stihie, nu-l donești, îl suporti.

ROȘCA: Dar în clipa în care-și face auzită strigarea sălbatică, nimeni nu-i rezistă. Un gură-cască devine rege, o fetișcană, soldat, un sărac cu duhul, sfânt, chiar dacă-i așteaptă moartea. Degeaba te zbați. Dacă n-ai ști că moștenirea lui e destinul tău, ai putea scăpa. Dar știi.

RAREȘ: Niciodată nu i-am spus tată. (*Pauză.*) Uncori, foarte rar, în ochii lui de gheață albastră se aprindea o scînteie de ris. Mă apuca de sfîrcul urechii, îl strîngea pînă dădea singele și mă întreba: — Al cui ești, măi flăcăule, că parcă îți cunosc ochii? — Al Mariei Rareș, Măria-Ta. — Oare? — Îmi răspundea. Maică-ta avea ochii negri. Și pleca.

ROȘCA (*se duce spre fund și se întoarce purtînd odăjdii, iar pe brațe coroana Moldovei*): Acum poți să-l numești tată.

RAREȘ (*ducîndu-și mîinile la ochi, ca în fața unei lumini orbitoare*): Roșca! ROȘCA: Nu trebuie să-ți fie frică de putere și de tine. Puterea nu e a ta. E a lui. El e stăpînul Moldovei. Iar decît el, mai presus, nu e decît Bourul. (*Așază coroana pe jîlt.*) Ia-o, locțiitorule!

RAREȘ (*silabisind*): Locțiitor! (*Șoptit, cu un fel de spaimă.*) Cine a vorbit cu buzele tale, Roșca? (*Se apropie ca hipnotizat de coroană, întinde încet mîinile spre ea, apoi și le privește, le retrage, ștergîndu-le de trup.*) Mi-s mîinile murdare.

ROȘCA: Te-am ascultat ca la spovedanie. (*Face semnul crucii.*) Dezlegat să fii de toate.

RAREȘ (*blind*): Nu e ușor, părinte. Am dorit moartea fratelui meu Bogdan și a nepotului meu Ștefăniță...

ROȘCA: Mila lui Dumnezeu e nețărmurită. Te dezleg.

RAREȘ: Am jurat strimb, am siluit, am jefuit, am ucis, am deznădăjduit.

ROȘCA: Înțelegerea lui Dumnezeu e fără margini. Te dezleg.

RAREȘ: Și voi vărsa din nou singe, mult, amestecat, vinovat și nevinovat. Voi pedepsi și voi nedreptăți, voi aduce puțină bucurie și multă suferință; pentru că altfel nu se poate, părinte.

ROȘCA (*o clipă rămîne mut, capul îi cade pe piept, apoi șoptește*): Asupra mea să cadă toate. (*Tare.*) Iau pe sufletul meu, în a cărui veșnicie cred, toate nedreptățile nevoite ale puterii tale și, cu puterea ce mi-a fost dată mie, te dezleg de ele chiar de-ar fi să ispășesc în veacul veacurilor. (*Simplu.*) Pentru că altfel nu se poate, fiule. (*Rareș cade în genunchi și îi sărută mîna. Apoi se ridică, se apropie de coroană cu reculere.*)

RAREȘ: Cu aceste mîini, o clipă neîntinate, primesc, tată, moștenirea ta și spun: facă-se voia ta! (*la coroana, și-o pune pe cap, se așază în jîlt și rămîne nemișcat. Roșca se înclină adînc în fața lui și iese. Rareș, singur, adaugă răspicat.*) Și voia mea.

(*Pauză lungă. Intră Roșca anunțînd: Boierii! Intră cinci, șase boieri și în urma lor, Maria. Se opresc toți nemișcați văzîndu-l pe Rareș împietrit, cu coroana pe cap. Apoi se lasă toți în genunchi, în afară de Maria, care-l privește cu un soi de stupeoare speriată. Rareș ridică capul din piept. Îi privește lung. În sfîrșit, privirea rece i se încrucișează cu a Mariei și aceasta, încet, se lasă în genunchi.*)

INTUNERIC

ANUL 1529. SUCEAVA

Sala mare a palatului. Maria, istovită de boală, e așezată într-un fotoliu. O slujnică îi ține în față o oglindă, o a doua o gâstește.

ÎNȚIIA SLUJNICĂ: Cine să vorbească, Măria-Ta? Nu vorbește nimeni. Parcă oamenii le pasă că azi sintem cu Zapolia și că nu mai sintem cu Ferdinand. Putem fi și cu dracu', numai să ne fie bine. Și, slavă Domnului, e bine. Curge aurul din Ardeal, gîrlă! Astă iarnă cînd au ars ai noștri Țara Secuiască, 30 de munți am avut la noi în sat. Zice lumea că Măria-Sa vrea să se facă împărat și acolo. Și de ce să nu se facă? Viteaz este, înțelept este, norocos este, prostimea o ajută, pe boieri îi cam spîrcoie. Să se bucure și moldovenii din Ardeal de așa domn, de ce să nu se bucure, că sînt tot de ai noștri. Eu zic...

A DOUA SLUJNICĂ: Da' mai închide gura aceia, Ileano, că parcă ești singură tot Turnu' Babel. Nu vezi, doamnei îi este rău?

MARIA (cu voce slabă): Mai pune-mi culoare roșie în obraji, Rafilo, să nu vadă cît sînt de pămîntie.

A DOUA SLUJNICĂ: Săracul, că tare te mai iubește. Umblă ca pe jăratice și-și mușcă mînerul junghierului de ciudă că nu-i cu oștile la Brașov, da' tot nu te-a lăsat singură.

MARIA: Azi nu au venit știri din Ardeal?

A DOUA SLUJNICĂ: Încă nu, Măria-Ta, dar nimeni nu-i îngrijorat. Lumea bea și petrece.

ÎNȚIIA SLUJNICĂ: Eu am avut o mulțime de semne. Aseară cînd să mă culc...

MARIA: Ileano, mă doare capul.

ÎNȚIIA SLUJNICĂ: Vai de mine și de păcatele mele, Măria-Ta, iaca tac, o vorbărită nu mai spun, să mă pici cu ceară dacă... (*Speriată.*) Ce ai, Măria-Ta?

A DOUA SLUJNICĂ (făcîndu-i vînt): Măria-Ta!

MARIA (revenindu-și): Nu-i nimic, mi-a trecut. Gata, fetelor, duceți-vă.

A DOUA SLUJNICĂ (întorcîndu-se): Spunea doamna Olena s-o vestesc dacă te-ai sculat din pat.

MARIA (speriată): Nu, să nu spui că sînt aici. Rafilo, cînd o să mor să-mi pui în sicriu o mîină de țărîină de la

noi din sat de la Oprișeni. Nu mai am mult.

A DOUA SLUJNICĂ: Doamne, Măria-Ta...

MARIA (făcîndu-i semn de tăcere): Vino încoace. (*O sărută.*) Acum du-te! (*Rămîne istovită în fotoliu. Intră doamna Olena, o bătrînă țepănă, plină de morgă.*)

OLENA: Ce slugă uitucă! I-am spus să mă anunțe dacă te scoli. Cum te mai simți?

MARIA: Bine, doamnă.

OLENA: Nu s-ar spune. Ai ochii în fundul capului și fața... Degeaba te-ai dat cu vopsea. Nu e nici cuviincios, nici nu-ți ajută.

MARIA: Nu vroiam să-l mihnesc. Are destule griji.

OLENA: Grijiile sînt partea domnitorilor. Numai oamenii de rînd își închipuie că viața e făcută pentru bucurii și pentru tristeți de dragoste.

MARIA: E adevărat, sînt o femeie de rînd, dar nu-mi inchipui chiar așa.

OLENA: Bine ar fi. Acum ești soție de domn. L-ai văzut pe vărul Bogdan? (*Acesta e adevăratul motiv al întrevederii*)

MARIA: Nu știam că a venit.

OLENA: A sosit azi dimineată, cu un întreg alai. Mă miră că domnul nu ți-a spus nimic. O fi adevărat că vrea să-i dea Țara de Jos?

MARIA: Nu știu.

OLENA: E drept că Bogdan, deși nu-i descendent direct, are sînge mușatin curat. Și e înșurat cu o Basarabă.

MARIA (iritată): Pe cînd Petru...

OLENA: Nu-mi pune în gură ce n-am gîndit. Petru e fiul tăii și e domn. Tocmai de aceea n-are voie să facă pe mîrinimosul. Astea-s jocuri primejdioase. Ai face bine să i-o spui. Pe tine poate că te ascultă.

MARIA: Niciodată nu m-am amestecat. Și eu cred că ar face bine dacă l-ar primi pe vărul lui cu onoruri și prietenie. Toată lumea spune că Petru e crud. Nu-i adevărat, e atît de bun!

OLENA (cu imensă compătimire disprețuitoare): Du-te, Mario, în patul tău și nu te mai chinui, că tot nu-l ajută

cu nimic. Nu-ți pierde vremea cînd ai atît de puţin timp. Cheamă-ți mai bine duhovnicul să te grijească. E un sfat de soră. (*Iese. Maria izbucnește în plîns, apoi așînd pași își șterge lacrimile.*)

PETRU (*întră împreună cu Roșca. E bine dispus*): Gerendy își închipuie că dacă e episcop e mai prieten cu Dumnezeu decît mine. Le-a scris brașovenilor să n-aibă nici o teamă de Moldovan — adică de mine — căci Dumnezeu va pedepsi pe acel barbar și îngîmfat tiran. Ca și cum pe barbar și pe tiran, Dumnezeu nu l-ar cunoaște. Mînăstirea Bistrița a intrat în stăpînirea moșiei Căltuiu?

ROȘCA: Da, Măria-Ta.

PETRU: Să i se mai dea și două sute de florini ungurești și Iazul Morarului.

ROȘCA: Bine, Măria-Ta. Dar mai ales să i se dea lui Groza încă o mie de călăreți.

PETRU (*izbucnînd în ris*): Ai uitat că am fost negustor? Vineri călăreții au ajuns la Feldioara. Cu Dumnezeu fac afaceri cînstite. Cer, dar dau. (*Roșca îi atrage atenția asupra Mariei. Fericit.*) Mario! Te-ai ridicat din pat? Vezi, îți spuneam eu că te faci sănătoasă! (*Lui Roșca.*) Nu-i așa că a început să aibă culori în obraji?

ROȘCA (*stînjinit*): Da, Măria-Ta. Eu mă duc.

PETRU: Bine, și ai grijă de ce-am vorbit. Să i se dea cîinstea cuvenită unui os de domn. (*Roșca iese.*) Mario, nu poți să știi cît mă bucur că te văd pe picioare. Azi va fi o zi mare. Va fi liniște în țară și izbîndă în Ardeal. La bucuria asta, numai tu îmi lipseai.

MARIA: Măria-Ta...

RAREȘ: Nu așa.

MARIA (*surîzînd*): Mi-e tot mai greu să-ți spun pe nume. Cînd sînt singură e altceva.

RAREȘ: Ce copilărie. Dacă nu te-ai iubi ca pe ochii din cap, aș fi azi aici sau în Ardeal?

MARIA: Știu că mă iubești, Mărie... cum să nu știu că mă iubești? (*Petru și-a lăsat capul în poala ei și ea îl mîngîie pe păr.*) De aceea, aș vrea să nu mai fie nici o taină între noi. Sînt bolnavă și...

RAREȘ: Ai să te faci bine, vreau eu să te faci bine.

MARIA (*zîmbînd*): O să încerc să ascult... ca de obicei, dar dacă ... n-aș vrea să rămînă nimic ascuns între noi.

RAREȘ (*rizînd*): Vrei să-ți împărtășești secretele politice?

MARIA: Să mă ferească Dumnezeu. (*Timidă.*) La Ioniță mă gîndeam.

RAREȘ (*surprins*): Ioniță? Ce-i cu el?

MARIA: De ce mi-ai ascuns că-i copilul tău?

RAREȘ: Știai?

MARIA: De mult.

RAREȘ: La început nu vroiam să te amărăsc. Pe urmă am avut copiii noștri.

MARIA: Chiar atît de mult mă iubești?

RAREȘ (*lipindu-și capul de pieptul ei*): Tot nu știi cît? Dacă te-ași pierde, din Petru cel de altădată n-ar mai rămîne nimic. Tu ești eu, nu pricepi? Eu, cel de odinioară, dinainte de...

MARIA: Te mai gîndești la acela din cînd în cînd?

RAREȘ (*făcînd semnul tăcerii*): Stă! Te iau în brațe și atunci știu că n-a murit de tot. (*O îmbrățișează.*)

MARIA: Oh, Doamne, nu credeam să mai fiu atît de fericită. Petru, făgăduiește-mi să-i spui lui Ioniță. Mă simt vinovată ca și cum i-aș fi furat copilăria.

RAREȘ (*întunecat*): Nu e bine. Copiii din flori cînd știu se fac răi, ambițioși și nesățui.

MARIA: Ioniță e ca un înger.

RAREȘ: Știu. Acum. Dar dacă ar afla? Și pe urmă...

MARIA: Pe urmă...

RAREȘ: Poate că o să avem totuși un băiat. Tronul trebuie să aibă un moștenitor legiuit.

MARIA: Eu însă n-o să mai pot niciodată să... Da, adevărat, trebuie. (*Cu disperare.*) Avea dreptate Olena, nu sînt bună de nimic. Încurc doar.

RAREȘ: Ți-a spus asta? Nu mă miră, e rea și te urăște.

MARIA: Nu mă urăște, mă disprețuiește. Și, în felul ei, are dreptate. Petru... (*Se aud voci de afară, zăngănit de arme, strigătul: „Știri de la Ardeal!”*) Petru rămîne încordat. E tot numai așteptare.)

MARIA (*șoptit*): Petru... (*Dar el n-o aude. Pe ușă pătrunde Ioniță, un băiat de 18 ani, limpede ca o sabie, urmat de curtem.*)

IONIȚĂ (*căzînd într-un genunchi*): Solie de la Feldioara, Măria-Ta.

PETRU (*pauză lungă*): Spune, Ioniță.

IONIȚĂ (*ridicîndu-se*): Victorie, Măria-Ta! Armata imperialilor a fost zdrobită.

RAREȘ: Și tunurile, tunurile? Am nevoie de tunuri.

IONIȚĂ: Capturate.

RAREȘ (*îl îmbrățișează*): Să se tragă clopotele și să se vestească poporului că am cucerit Ardealul cu sabia, pentru că-i matoa neamului nostru. Și că n-am de gînd să-l dau nimănui, nici

regelui Ferdinand, nici altuia... (cu un *suris ironic*), ci numai regelui Ion Zăpolia, care îmi este bun prieten și frate! (*Altui curtean.*) Și să se pună de îndată bourii Moldovei la Ciceu, Cetatea de Baltă, Unguraș, Bistrița și Rodna. (*Lui Roșca.*) Să se facă cunoscut secuilor că le confirmăm bunăvoința și protecția noastră. De asemenea, locuitorilor din Țara Birsei și Țara Făgărașului. Iar orașele sașilor să trimeată fără întârziere banii cuveniți. (*Aclamații.*)

UN APROD: Măria-Ta, vărul Măricei-Tale e la poarta castelului.

RAREȘ (*cu emfază, către asistență*): O bucurie nu vine niciodată singură. Rog pe domniile-voastre să întîmpine pe vărul nostru Bogdan cu cinstea pe care o merită, și cu plăcerea pe care o am eu de venirea lui. (*Cercul de curteni care se formează o ascunde pe doamna Maria. Intră Bogdan. E un bărbat de 45 de ani, frumos, dar cam grăsuț.*)

RAREȘ (*întîmpinîndu-l*): Iubite vere, ne bucurăm mult că, asemenea tatălui din Biblie, putem deschide cu dragoste și iertare brațele fiului risipitor. (*Îl îmbrățișează.*) Cu dragoste, căci ce poate să ne fie mai scump decît singele din singele nostru? — și cu iertare pentru durerea pe care ne-ai pricinuit-o cînd frica și neîncrederea ți-au îndreptat pașii atît de departe de țară. Căci unde îi este mai cald supusului credincios și prietenului fidel? Sub aripa domnului său, sau în anticamerele dușmanilor țării?

BOGDAN: Măria-Ta, la Constantinopol, ca să nu uit limba țării, îmi spuneam mereu două vorbe: Una suna: „Fie pîinea cît de rea, tot mai bine în țara mea.” Dar a doua zicea: „Paza bună trece primejdia rea.” (*Ride ca de o glumă bună.*)

RAREȘ: Primejdie? Ce fel de primejdie poate amenința o conștiință curată? Împotriva noastră n-ai uneltit, coroana noastră n-ai rivnit-o, după cîte știi. Nu-i așa, iubite vere?

BOGDAN: Măria-Ta, cînd vorbeam de primejdie, mă gîndeam la intrigile care se pot scormi. Citeam scrisorile, îi ascultam pe solii Măricei-Tale și îți dădeam dreptate cînd spuneai că e păcat ca singele Mușatinilor să se strice și să se piardă pe malurile Bosforului. Și mă umpleau de bucurie făgăduielile cu jurămint ale Măricei-Tale, că voi găsi aici cîntea și situația cuvenită rangului meu. Dar de răutatea oamenilor tot mi-era frică. Har Domnului, am aruncat această frică.

RAREȘ: Și bine ai făcut, iubite vere. Iar făgăduielile le vom respecta. (*Pauză scurtă.*) E drept că răutatea oamenilor e nemărginită. Cîți n-au venit să ne spună că întîrzierea și amînările și răzgîndirile cu care ai răspuns propunerilor noastre ascundeau nu numai neîncrederea, ci și anumite socoteli. (*Opriindu-l pe Bogdan care vrea să vorbească.*) Știu, vorbe, vorbe. Dar parcă acum nu se găsesc cugete strimbe care să-și închipuie că ai venit în Moldova pentru ca, la adăpostul cuvîntului meu dat, să fii mai aproape de tron?

BOGDAN: Venind aici mi-am pus viața în mîinile Măricei-Tale.

RAREȘ: De aceea te-am primit cu atîta cînstă și dragoste. (*Îl îmbrățișează din nou, apoi ca și cum i-ar fi venit un gînd.*) Știi la ce mă gîndesc? (*Își scoate stiletul și-l cîntărește în palmă.*) Să curmăm izvorul unor asemenea intrigi și bănuieli. (*Rizînd la gestul de retragere al lui Bogdan.*) Doamne, vere, ce-ți trece prin cap? Un domn nu ucide cu stiletul. Cunoști însă datina noastră. Cînd un pretendent îi crestat la nas nu mai poate rivni la tron. (*Rizînd.*) Uitați-vă cum s-a îngălbenit! E drept că trebuia asta o face de obicei călăul și cam fără băgare de seamă. Se întîmplă să taie nasul de tot. Dar în semn de cînstă și dragoste o să ți-l scrijilesc chiar eu. Nu te speria, nu-ți iau decît o bucăciță de piele.

BOGDAN: Măria-Ta glumește.

RAREȘ (*uitîndu-se sumbru la boieri*): Boieri! spun că eu nu știu să glumesc. Și adevărat, acum nu glumesc. Cum, stai la îndoială ca, în schimbul unei zgîrieturi, să înlăturăm acest singur prilej de veșnică bănuială? Bine, dar asta înseamnă...

BOGDAN: Nu înseamnă nimic, Măria-Ta. Mi se părea numai că... nu m-așteptam...

RAREȘ (*mirat*): Nu? Nu ți se pare firesc?

BOGDAN: Ba da... deși e o superstiție... dar dacă trebuie... (*Întinde nasul.*)

RAREȘ (*se proface că nu știe cum să procedeze, apoi îl trage mai la lumină*): Mai la lumină, vere, să nu te tai prea tare. Așa... ridică-l puțin în sus (*rizînd*), dar nu prea mult. Da, da, nasul Mușatinilor. Am observat că și cei mai bicisnici dintre noi au nasul mare și ca un clonț de vultur. Cînd îl scurtezi rămîne însă cîrn și caraghios. Să nu te smucești. Gata, asta-i tot. (*Îi aruncă o batistă.*) Doare? (*Bogdan clatină negativ din cap.*) Vezi? (*Se îndepărtează, se înclină.*) În cîntea prea

iubitului nostru văr, căruia îi încredințăm locotenența domnească a Țării de Jos, să ni se aducă două cupe de Cotnari. Vreau să închin. Și să tragă tunurile castelului. *(Se aduc două julfuri, care sînt puse față în față la o oarecare distanță, precum și cupele de vin pentru Petru și Bogdan.)* Ridic cupa aceasta pentru prietenie și credință. După cum ați fost martori, ne-am împlinit făgăduielile față de vărul nostru. Acum... *(Cade deodată într-o lungă tăcere.)* Ai dreptate, vere, așa cum spunea, tăierea nasului e doar o superstiție, și intrigile și ispitele vor arunca totdeauna o umbră între noi. Trebuie să păstrăm cu orice preț curățenia acestei clipe. *(Își șterge cu degetul o lacrimă închipuită.)* Nu vă mirați că lăcresc. Cine a putut vreodată să-și păstreze inima rece atunci cînd cei apropiați pleacă în lungi și primejdioase călătorii?! Îngăduie-mi, vere, să ridic din nou această cupă pentru a-ți ura călătorie liniștită și pace. Multă pace. *(Un semn către doi soldați.)* Luați-1! *(Soldații îl înșfacă pe Bogdan, care scoate un răcnet, și-l scot din sală.)* Să se mai tragă o salvă! *(Se aude salva, lungă tăcere înspăimîntată.)*

Apoi tobe, și în sfîrșit zgomotul securii care îi face să tresalte pe toți.) Dumnezeu să-l ierte! De fapt am o mîngiere, nimeni din familia noastră n-a murit înconjurat de atîta solemnitate. Sînteți liberi, domnii mei.

(În vreme ce curtenii se strecoară spre ieșire, se apropie Roșca.)

ROȘCA : Și dacă n-avea gînduri ascunse ?

RAREȘ : Dar dacă le-avea ? Țara are nevoie de ordine.

ROȘCA : Încă un jurămint călcat.

RAREȘ *(ironic)* : Ai început să le ții socoteala ? Timpurile mi-au impus cu sila o deviză : prin duplicitate la fidelitate. Și sînt fidel. Știi cui. *(Roșca iese. În scenă a rămas în fund doar Maria, în fotoliu, și în față, cu fața spre rampă, Rareș. Către sine cu o strîmbătură de nedumerire.)* Dar de ce am făcut pe măscăriciul ? *(Se întoarce, o vede pe Maria, se îndreaptă cu pași repezi spre ea.)* Maria... *(Aceasta nu răspunde. Rareș se apropie, pune mina pe ea și, cîzind în genunchi, scoate un răcnet.)* Maria !

ÎNTUNERIC

III.

ANUL 1536. POLONIA

Drum de țară. Răpăit de tobe, cîntec soldătesc lung și trist, tropote de cai, apoi zgomot mare de pași. Totul trebuie să sugereze scurgerea unei armate. În fund, din cînd în cînd, cerul se înroșește. În scenă pătrunde un ostaș, se uită în toate părțile apoi fluieră cu degetele. Mai apar doi. Sînt răniți, murdari, cu hainele rupte.

AL DOILEA OSTAȘ : Și dacă ne rupem de oaste ?

ÎNȚIUL OSTAȘ : Nu ne oprim decît să îmbucăm ceva.

AL TREILEA OSTAȘ : Și să ațipim puțin. Parcă am nisp în ochi și picioarele mi-s ca butucii.

AL DOILEA OSTAȘ : Nici vorbă de somn. Să știu că mă țin pe brînci, dar singur prin locurile astea nu vreau să mă trezesc. N-am nici un chef să le privesc din țeapă. *(Cu un fel de admirație.)* Mamă, ce le mai place să ne tragă în țeapă ! *(Se așază toți.)*

ÎNȚIUL OSTAȘ : Miroase a ars pînă aici.

AL TREILEA OSTAȘ : Și a carne friptă.

ÎNȚIUL OSTAȘ : Ți se mai năzare și ție. *(Încep să îmbuce cite ceva.)*

AL DOILEA OSTAȘ *(cu pînea în gură)* : Azi-noapte în satul acela am văzut cu ochii mei cum au ars în biserică o groază de femei și copii. Ușa era îngustă și se striveau între ei cum strivești ciorchinii. Cînd scăpa cite unul afară, ardea de gîndeai că-i făclie de rășină.

ÎNȚIUL OSTAȘ : Care mai aveți o ceapă ? *(I se dă o ceapă.)* Mare prăpadă a fost.

AL TREILEA OSTAȘ : Nu mai pot, oameni buni. Îmi vine să-mi bag pămînt

în gură și în urechi, să închid ochii și să nu mai știu de nimic.

INTIUL OSTAS: Las-ți că-ți trece. Să te vezi tu acasă cu nevasta pe cuptor și pe urmă să-mi povestești de viață.

AL DOILEA OSTAS: Ian tăceți. *(Toți se aruncă pe arme, dar nu se aude nimic.)*

INTIUL OSTAS: Ce-ți veni, mă?

AL DOILEA OSTAS: Voi mai auziți ceva? Au trecut cu toții. Haideti, fraților, să-i ajungem, că-i de rău. *(În fața nemiscării celorlalți.)* Eu am plecat.

INTIUL OSTAS *(rînd)*: Zău, singur? Nu fi prost, măi bădic. Au trecut numai ai noștri, avangarda. Stăm aici pînă vine grosul și piș, piș, ne strecurăm între ei. Poate ne agățăm și de vreo căruță.

AL DOILEA OSTAS: Și dacă trec și nu-i auzim? Acuși se înserează.

INTIUL OSTAS: Lasă că ne descurcăm și singuri. De atîția ani de cînd, toată ziua bună ziua, hiț la noi, hiț la ei, tot n-ai învățat drumurile?

AL DOILEA OSTAS: Drumurile le știu eu, nu le-aș mai fi știut, da-i știu și pe poloni cît ne iubesc. Toată ceata lui Onofrei au tras-o în țeapă. I-ai văzut în capul pădurii?

INTIUL OSTAS: Ihi! *(Strigînd o dată spre culise.)* Hei, moșule, ia vino înco! *(Întră un cioban.)* Ai ceva brinză?

CIOBANUL: N-am, că doar nu era să lăsăm oile în calea oștilor.

AL DOILEA OSTAS: Da moldovenește nu știi?

CIOBANUL: Apoi acolo mi-e baștina.

INTIUL OSTAS: Și-acum ce ești? Moldovan sau polon?

CIOBANUL: Apoi de nici un fel, că aici în Pocuția, cînd vin unii, cînd vin alții. Cine mai știe! *(Cu curiozitate.)* V-o bătut rău?

(Intiul și al doilea ostaș, căci al treilea doarme, se uită unul la altul și izbucnesc într-un hohot nestăpînit de rîs.)

CIOBANUL: Va să zică, i-ați bătut voi pe ei.

INTIUL OSTAS: Pînă în Galiția am pîrjolit, moșule, și am înfipt din nou pietrele cu bouri în Pocuția. Așa că acum ești moldovan iar.

CIOBANUL *(îndoit)*: Dă! Dacă zici mneata...

INTIUL OSTAS *(ațîțat)*: Și tu nu zici?

CIOBANUL: Zic dacă vrei. Numai că acum vă duceți frumușel acasă și se întorc ei. Ba se mai reped și pînă la

dumneavoastră să pîrjolească și ei o-leacă.

AL DOILEA OSTAS: Au mai venit și nu s-au mai întors. La Tărsăuți n-a scăpat nici unul acum patru ani.

CIOBANUL: Apoi, multă sănătate și să fie într-un ceas bun. Că biruința-i bucurie mare. După cum se vede și pe fețele dumneavoastră. *(Iese.)*

INTIUL OSTAS: Al dracului moșneag, trebuia să-i croiesc vreo două.

AL DOILEA OSTAS: Lasă-l, parcă n-are dreptate? De-abia ajungem acasă și iar ne pornim. Dacă nu în Polonia, în Ardeal.

INTIUL OSTAS: De ce n-o fi făcînd vodă pace? Eu acum m-am deprins, am și uitat că am fost plugar. Dar ce folos că mi-a dat pămînt domnia, dacă nu are cine-l lucra.

AL DOILEA OSTAS: Nu mai cîrti, pămîntu-i sfînt; mori tu și rămîne al copiilor. A știut vodă cum să ne ia. De aceea ne ținem de el ca după un tată. Că altfel...

INTIUL OSTAS: Asta-i adevărat. Și poate că vrea să facă pace sărmanul, dar nu poate. *(Pauză scurtă.)* Auzi? *(În adevăr se aud din nou pași mărșăluind, zgomot de roți, strigăte de îndemn pentru vite.)* Astea-s tunurile. Hai! *(Se apleacă peste al treilea.)* Scoală, frăție, că vin huzarii. *(Al treilea nu mișcă.)*

AL DOILEA OSTAS: Hai, Nichifore, nu mai... *(Se apleacă asupra lui.)* Uite bre, a murit fără să zică pis. Se vede că avea ceva pleznit în el, de-aia se tot plîngea.

INTIUL OSTAS: Îl cunoșteai?

AL DOILEA OSTAS: Îi din sat cu mine. Pe ăștia știu că i-a mîncat Polonia. Frate-său a murit la Obertyn. Dumnezeu să-l ierte. Îl ducem la o căruță?

INTIUL OSTAS: La ce! Se împute pînă acasă. Să-l tragem sub stîncă aceea. *(Arată spre culise. Se apleacă să apuce mortul și îi vede desaga.)* Ia să vedem cu ce se alesese, amărîtul. *(Scoate din desagă niște haine.)* Strai boieresc, catifea. Na, ține! *(Îl întinde.)*

AL DOILEA OSTAS: Ține-l tu, că-i prietenul meu și eu fac pomană pentru el.

INTIUL OSTAS: Bogdaproste. *(Mai scoalcește.)* Uite și o carte ferecată.

AL DOILEA OSTAS: Asta i-o duc popii de sufletul lui. Să-i facă slujbe. Și ceva aur... nimic?

INTIUL OSTAS: Nimic. Poate să nu-i pară rău c-a murit. Hai! *(Ridică mortul și ies.)*

*Sunele de corn, tropote de cai, pă-
trund cițiva soldați, care instalează o
masă, și boierii Mihui, Trotușan, Dum-
șa.)*

MIHU: Măria-Sa (cu surîs), potrivit o-
biceiului pe care-l are, nu mi-a dat
nici o lămurire, ci numai ordinul de
popas. Știu doar că a sosit o ștafetă
de la Moldova.

TROTUȘAN: Părea tulburat.

DUMȘA: Am ajuns să pîndim fața
domnului, ca să-i ghicim gîndurile.

MIHU: Și încă e bine cînd izbutești
să le ghicești. (*Rizînd.*) Cunoașteți pă-
țania lui Stroe? Într-un consiliu ce-
rea iertarea unui pîrit. Pe vodă îl
sicia o muscă. S-a încruntat și a a-
lungat-o cu mîna. Stroe, crezînd că
gestul trăda nemulțumirea domnului,
și-a schimbat dintr-o dată părerea și
a cerut condamnarea omului.

DUMȘA: Și omul a fost condamnat?

MIHU: Bineînțeles. Stroe cercetase pri-
cina, așa încît cuvîntul lui a fost ho-
tărîtor. Amărîtul acela a fost spin-
zurat din cauza unei muște. (*Izbuc-
nesc toți în hohote.*)

DUMȘA (*prudent*): Eu cred că... (*se du-
ce să vadă dacă nu-i nimeni în jur*)
Dacă i-am aduce respectuos aminte
Măriei-Sale, de drepturile vechi ale
marilor boierimi...

MIHU: Atunci Măria-Sa ne-ar scurta cu
un cap. Nu, Dumșa, drepturile nu se
ceresc.

DUMȘA (*speriat*): Vrei să spui că forța
ar...

MIHU: Am pomenit eu cuvîntul ăsta?
Trotușan îmi este martor că nu eu, ci
tu l-ai rostit. (*Dumșa se uită înspăi-
mintă la ei și în jur.*)

TROTUȘAN: Dumșa vroia desigur să
vorbească despre forța diplomației, des-
pre forța răbdării.

DUMȘA: Bineînțeles... eu... pe mine să
mă ierțiți. (*Iese.*)

MIHU: Un dobitoc. Îi e frică și de
umbra lui.

TROTUȘAN: Nu există oameni mai
cruzi decît lașii, atunci cînd le trece
frica. Într-o zi o să poată fi folosit.
Nu-l speria. (*Conspirativ.*) Chiar nu
știi ce vești a adus ștafeta?

MIHU: Se pare că e vorba de două
scrisori, una de la sultan și alta de
la Zapolia.

TROTUȘAN: De la sultan? Să fi ajuns
plîngerea noastră la Poartă?

MIHU: Dacă ar fi răspuns la plîngerea
noastră, sultanul nu trimetea o scri-
soare, ci o armată. O să vină ea și
ziua aceea. Oh, fecior din flori, te-ai

învățat să călărești pe grumazurile
noastre? Dar ai nimerit peste un ar-
măsar care zvîrle.

HURU (*intrînd*): Într-o clipă vine și
Măria-Sa.

MIHU: Ah, iată-l și pe preafericitul
Huru (*Îl cuprinde prietenos de umeri,
cu toate că Huru se smucește.*)

HURU: De ce preafericit?

MIHU: Nu se numesc așa sfinții care
stau în preajma lui Dumnezeu? Ori-
cîtă dragoste și respect i-am arăta
domnului, pe noi tot departe ne ține.

HURU: Măria-Sa are o vorbă: Dum-
nezeu nu iubește evlavie, ci dreptatea.
N-am făcut nimic ca să cîștig bună-
voința domnului. Se vede că tocmai
asta îi place.

RAREȘ (*intrînd cu Ioniță și Roșca, care
poartă cizme cu pîteni sub rasa de
călugăr. E foarte preocupat. Ca răs-
puns la salutul boierilor se mulțumește
să-i cîntărească lung cu privirea, apoi
cu un oftat spune*): Atunci să mîncăm.
(*Se așază în centrul mesei, avînd de
o parte pe Ioniță, Roșca, Huru, iar
de alta pe Mihui, Trotușan și Dumșa,
care a reintrat. Iar cum Rareș e absent,
tac și ceilalți și nu mîncă. Rareș,
după o clipă.*) Luați, mîncăți. N-am
cerut decît pîine și vin, dar dacă vă
e foame...

MIHU: Vederea Măriei-Tale ne ține și
de foame și de sete.

RAREȘ: Chiar așa stîngaci ești, Mi-
hule? Sau mă crezi atît de orb încît
să mă bucur și de o linguire groso-
lană?

MIHU: Măria-Ta nu m-a lăsat să ter-
min epigrama mea. Vroiam să adaug:
dar îngrijorarea Măriei-Tale face să ne
piară și foamea și setea.

RAREȘ (*gustînd*): E amară pîinea asta,
sau mi se pare mie?

HURU: E foarte bună. E făcută cu griu
de la Moldova.

RAREȘ: Totdeauna ai știut, Mihule, să
fii și lingșitor și îndrăzneț. Cred că
tocmai mersul ăsta pe funie mi-a plă-
cut la tine. Am și eu slăbiciunile
mele. Dă paharul să ciocnim.

MIHU (*se ridică, ciocnește*): Să ne tră-
iești mulți ani, Măria-Ta.

HURU: Eu, dacă aș fi fost în locul
Măriei-Sale, aș fi pus de mult capăt
slăbiciunilor mele.

TROTUȘAN: Dar nu ești, Hurule. Ești
doar boier în consiliu prin mila Mă-
riei-Sale. Nu strică să-ți aduci aminte.
Știi, există o boală. Unii oameni își
spun de atîtea ori dacă, încît ajung
să creadă că dacă ăsta e adevărat.

- HURU (*ridicându-se pe jumătate*): O să-ți bag cu pumnul înapoi în gură această perfidie.
- TROTUȘAN (*lui Dumșa, cu falsă mirare*): Uite, că a priceput! Nu nădăjduiam. Îl credeam mai greu de cap.
- DUMȘA: Boieri, eu socotesc că la masa Măriei-Sale, buna-cuviință...
- RAREȘ: Lasă, Dumșa, de buna-cuviință mă ocup eu. (*Privindu-l lung*.) Nici prea multă bună-cuviință nu-mi place. (*Ridind*.) Caraghios ar fi ca cinstea dintr-o bucată a lui Huru să mă supere într-o zi mai mult decît joaca isteată a lui Mihuc. Nebunia domnilor e mare.
- MIHU: Istetimea nu înseamnă lipsă de cinst, Măria-Ta.
- RAREȘ: Cînd a murit fratele meu Bogdan, Huru mi-a spus că dacă nu părăsesc Suceava, capul meu va sta dimineata în parii cetății. Și totuși n-a pîrut mirat că nu m-am răzbunat.
- HURU: De ce să mă fi mirat! Mi-am făcut datoria. Slujba legii e viața mea.
- RAREȘ: Și dacă legea e rea?
- HURU: Nu sînt eu pus s-o judec.
- RAREȘ: Bagă de seamă, credința ta față de mine seamănă cu a călăului. Nu fi atît de mîndru de ea.
- HURU: Nici nu sînt, doamne.
- RAREȘ (*ridicînd din umeri*): E o credință la care nu se prea răspunde cu dragoste.
- HURU: Nici nu cer, Măria-Ta.
- RAREȘ: Ioniță, să fie adus Grozovski. (*Ioniță iese.*) Trotușane, în sănătatea ta!
- TROTUȘAN: Să ne trăiești mulți ani, Măria-Ta. (*Intră Ioniță împreună cu nobilul polonez, om de cincizeci de ani, legat la mină. Acesta salută demn.*)
- RAREȘ: Stai. (*Grozovski se așază.*) O cupă pentru dușmanul meu. Cu prietenii am ciocnit deajuns. A cîta oară ne întîlnim Grozovsky?
- GROZOVSKI: La masă, prima dată.
- RAREȘ: În schimb, ne-am întîlnit pe toate cîmpurile de luptă. Ești viteaz, dar te-a învins un copil. (*Arată spre Ioniță.*)
- GROZOVSKI: Ceasul rău.
- RAREȘ: Se spune că la Obertyn ai tăiat cu mîna ta capetele a zece prizonieri moldoveni.
- GROZOVSKI: E adevărat. Moldovenii mi-au ucis toată familia cu un an înainte.
- RAREȘ: Știi la ce trebuie să te aștepti?
- GROZOVSKI: Da.
- RAREȘ: Ei bine, nu. Te eliberez și te trimit sol la regele Sigismund. Primești?
- GROZOVSKI: Din clipa asta pot să mă socotesc sol?
- RAREȘ: Da.
- GROZOVSKI: Doresc să mi se înapoieze sabia.
- RAREȘ: Dacă ții la forme... (*la un semn al lui, Ioniță își dezleagă sabia și o dă lui Grozovski.*) Ascultă, Grozovski, vreau pace.
- GROZOVSKI (*ironic*): Nu s-ar spune, Măria-Ta! (*Își arată rana.*)
- RAREȘ: Și totuși, vreau pace. Acum șase ani, înainte de a ocupa prima dată Pocuția, i-am scris regelui că ea este proprietatea noastră legală și că dacă nu mi-o înapoiază voi fi constrîns a o cucerii cu armele. Majestatea Sa preacrestînă n-a vrut să audă de drepturile mele.
- GROZOVSKI: Totuși...
- RAREȘ: Un sol ascultă, nu discută. Apoi după ce m-ați înfrînt la Obertyn (*privire spre Mihuc*), cu concursul boierilor mei, i-am scris din nou regelui, propunînd o pace dreaptă, dar prevenindu-l cinstit: că dacă Majestatea Sa nu va avea bunăvoința să-mi cedeze provincia, atunci o vom cucerii și o vom distruge ca să nu fie nici unuia de folos. Au fost întocmai cuvintele mele. Drept răspuns, regele Sigismund și-a trimis huzarii în Moldova.
- GROZOVSKI (*amabil*): Iar acum ne-ați întors vizita.
- RAREȘ: Nu-mi arde de glume, Grozovski! Sînt aici nu ca să sfidez, ci ca să mă apăr.
- GROZOVSKI: Moldovenii au început războiul.
- RAREȘ: Dar de ce? Ce-i mai rămîne tîrei țării mici dacă nu-și apără drepturile și cinstea? Numai țările mari își pot îngădui luxul compromisurilor. (*Ciocnînd cuvintele.*) Știi că am copii după scrisorile regelui, în care pune la cale cu sultanul, așa cum ar face doi tilhari, sugrumarea Moldovei? De o sută de ani facem cu trupurile noastre pavăză Europei, ca azi să fim trădați și înjunghiați pe la spate de o Majestate preacrestînă.
- GROZOVSKI (*ridicîndu-se uimit*): Nu pot să cred.
- RAREȘ (*ridicînd din umeri*): Nu ascund, Grozovski, pacea îmi este necesară. Dar o vreau dreaptă. Și atunci făgăduiesc că nu-mi voi ridica nici măcar privirile spre Polonia.
- GROZOVSKI (*un gest de neputință și cu voce surdă*): Regele n-o să cedeze niciodată Pocuția.
- RAREȘ: Bine. O cedez eu. (*Gest de surprindere la Grozovski.*) Dar vreau

înăpoi banii pentru care coroana polonă ne-a zălogit Pocuția. Asta e soția pe care ți-o încredințez.

GROZOVSKI: Așa, cred că s-ar putea discuta. (*Pauză, cuprins de îndoială.*) Cel puțin vreau să nădăjduiesc.

RAREȘ (*simplu, aproape blind*): Altfel, singele nu va înceta să curgă. Majestatea Sa nu mă înțelege. Mă crede un aventurier hărtăgos. Dar aveam vârsta lui (*îl arată pe Ioniță*) când tatăl meu, după ce l-a strivit pe regele Albert în Codrîi Cosminului, mi-a pus harapnicul în mână și mi-a dat să mîi șase pluguri înhămate cu nobili polonezi. Îmi era rușine, mă pierdusem cu firea, și atunci tata a strigat: Mină, nepuținciosule! Astea sînt amintiri ce nu se uită, din care ești alcătuit așa cum ești alcătuit din carne și sînge. (*Vio-lent.*) Dacă regele mă împinge la dez-nădejde, jur pe crucea asta (*își scoate o cruce de la piept*), înaintea căreia am jurat răzbunare pînă la moarte, că nu mă voi lăsa de răzbunare, nici chiar dacă s-ar prăbuși toată lumea a-supra mea. Și dacă Majestatea Sa are sete de sînge creștin la bătrînețe, îl vom bea împreună. (*Către Ioniță.*) Da-ți-i un cal și să plece. (*Grozovski se ridică.*)

ROȘCA (*ridicîndu-se și el*): Și mai spune-i regelui Sigismund și profetia mitropolitului Moldovei: dacă trădarea iudei se va împlini, Polonia va fi și ea sfîșiată în hălci de trei corbi cu co-roană. Iar trupul ei va singera nelecuit în veacul veacurilor. (*Grozovski vrea să răspundă ceva, apoi iese.*)

RAREȘ (*după o tăcere lungă, cu voce monotonă*): Trebuie să vă aduc la cunoștință două vești pe care le-am primit în seara asta. Regele Zapolia îmi făgăduiește munții și marea dacă îl voi ajuta împotriva regelui Ferdinand.

MIHU: Sîntem de mult aliații lui Zapolia, așa încît...

RAREȘ (*fără să dea atenție întreruperii*): A doua veste vine din partea lui Soliman. Sultanul mă amenință că dacă nu-i trimit lui Zapolia șase mii de soldați și dacă nu las Polonia în pace, va pustii Moldova în așa fel încît pasărea în zbor să nu găsească un loc de odihnă și un bob de mîncare.

DUMȘA: Șase mii de oameni e foarte mult.

MIHU: Mai puțin decît ne poate costa minia sultanului.

TROTUȘAN: Și decît pămînturile noastre pustiite.

RAREȘ: Ale cui pămînturi, ale țării sau ale voastre?

MIHU: Nu-mi rușine să țin de bunurile mele. După nouă ani de războaie, am avea și noi dreptul să ne bucurăm în tihnă de ceea ce am agonisit.

DUMȘA: Asta, cam așa e.

TROTUȘAN (*ironic*): Numai de s-o mulțumi Soliman cu atît.

RAREȘ: Ce vrei să spui?

TROTUȘAN: Ceea ce știe toată lumea: că minia împotriva Măriei-Tale crește de mulți ani ca o furtună în inima sultanului.

MIHU: Ne-am jucat cam mult cu focul. Am început să mirosim a ars. Soliman: nu a uitat uciderea lui Gritti și a copiilor lui.

HURU: Care vinau scaunul Moldovei.

TROTUȘAN (*ridicînd din umeri*): Sfidarea rămîne sfidare. Împotriva celui mai puternic împărat al lumii. Și sînt lucruri și mai primejdioase încă. Dar despre care mai bine tac.

RAREȘ: De ce? Vorbește.

MIHU: Nu prea sîntem obișnuiți ca Măria-Ta să ne ceară părerea.

RAREȘ (*pe același ton surd*): Poate că am greșit. (*Priviri schimbate între Mihui și Trotușan.*) Dacă m-am oprit în noaptea asta aici, înseamnă sigur că am greșit.

IONIȚĂ: Măria-Ta nu poate greși.

TROTUȘAN: Dacă au dreptul și copiii la sfat...

RAREȘ: Nu au drept și au să tacă. Aveți dreptate, l-am răsfățat cam mult pe băiatul ăsta. Spune, Trotușene!

TROTUȘAN (*schimbînd o privire cu Mihui*): Nu pomenesc despre zvonurile care se aud în legătură cu neplata tributului. Poate sînt zvonuri. (*Așteaptă o confirmare de la Rareș.*) Am aflat însă din izvor sigur că Verancici, arhiepiscopul de Strigoni, cînd s-a întors de la Poartă, unde l-a trimis anul trecut Zapolia, a declarat că sultanul se teme că Măria-Ta urmărește să unești Moldova cu Ardealul și Țara Românească ca să înfrunți Imperiul Otoman. E adevărat că Măria-Ta ai spus în gura mare că Ardealul îți aparține pentru că l-ai cucerit cu sabia.

RAREȘ: Ai iscoadele tale personale în Ardeal, Trotușene?

TROTUȘAN: Am prieteni.

MIHU (*glumeț*): Măria-Ta ne-a făcut să ne simțim acolo ca acasă.

DUMȘA (*prostește*): Ba un botez, ba o cimetrie... se leagă oamenii. (*Risul cade în gol, pauză lungă.*)

HURU (*ridicîndu-se ca un om care nu pricepe nimic*): Doamne, poposim aici

toată noaptea, sau plecăm? Să știu ce porunci să dau.

RAREȘ: Plecăm într-un ceas. (*Huru iese, Rareș către Mihul și Trotușan.*) Și?

TROTUȘAN: Nimic, Măria-Ta, asta e tot.

RAREȘ: Deci, facă-se voia sultanului.

MIHU: Este o snoavă: țințarul și elefantul.

RAREȘ (*rizind alb*): O știu. Țințarul se duce la elefant și... Bine, vă mulțumesc. Puteți să vă pregătiți de plecare. (*Dumșa, Trotușan și Mihul ies.*)

ROȘCA: Năpircile. Încălzite la sîn, îmbuibate și îngrașate.

RAREȘ: Nici măcar nu-i vina lor. Au săbii bune, minți istețe și suflete de doi bani. Ce știu ei de rostul nostru? Grigorie, cărțile pentru Ardeal!

ROȘCA: Acum?

RAREȘ: În clipa asta. (*Roșca iese. Lui Ioniță.*) Ai auzit și-ai înțeles? (*Ioniță încuviințează tăcut.*) Și?

IONIȚĂ: Aștept hotărîrea Măriei-Tale.

RAREȘ: Fără nici o îndoială în cuget?

IONIȚĂ: M-aș putea îndoi de mersul soarelui pe cer?

RAREȘ: Acela e neabătut. Nu știi ce spun dușmanii despre mine: că una gîndesc cînd stau jos, și alta cînd stau în picioare?

IONIȚĂ: Dușmanii nu te cunosc, doamne.

RAREȘ: Și tu mă cunoști?

IONIȚĂ: Cunosc setea care te mistuie, Măria-Ta. Ea nu se poate schimba. Ori o potolești, ori...

RAREȘ: Ori?

IONIȚĂ: Ori vom muri cu toții apărînd această poartă a creștinătății. Pi-

nă și polonezul a priceput că așa e rostul nostru.

RAREȘ: Nu-l mai pricep boierii. Boierii adevărați au murit la Valea Albă.

IONIȚĂ: Țara pricepe.

RAREȘ (*mîngîindu-l pe cap*): De ce nu-ți seamănă copiii pe care mi i-a făcut Elena Despotovna?

IONIȚĂ: Mi-ai spus odată că sînt copilul de suflet al Măriei-Tale. Mai sînt?

RAREȘ (*emoționat, aprobă din cap*): Ai să pornești la drum lung în noaptea asta.

IONIȚĂ: Încotro, Măria-Ta?

RAREȘ: În Ardeal.

IONIȚĂ: La Zapolia?

RAREȘ: Zapolia e omul turcilor.

IONIȚĂ: Prin urmare... gata?

RAREȘ: Gata! Te vei duce la Oradea Mare la Episcopul de Lund, ambasadorul Împăratului Carol Cvintul. Îi vei preda cărțile pe care ți le va da Roșca pentru împărat și pentru fratele său, regele Ferdinand. Și vei adăuga din gură următoarele: Dacă Majestatea lor vor să întreprindă expediția generală contra turcilor, să trimită 15.000 de oameni, la care eu voi adăuga din țara mea 46.000 de soldați aleși, iar din Transilvania 25.000, cu ajutorul cărora, cu voia lui Dumnezeu, se va putea ajunge pînă la Constantinopol. Ai să ții minte?

IONIȚĂ (*rizind*): Nu e greu: pînă la Constantinopol! (*Ingenunchiază ca să sărute mîna lui Rareș.*)

INTUNERIC

IV.

ANUL 1538. ȘTEFĂNEȘTI

Plan înclinat dinspre orizont către rampă. În scenă, rănit la amîndouă miinile, „Întîiul soldat” din tabloul 1536. Ivașco Peresvetov îi dă să bea ceva. În fund, zgomot de luptă, nechezat de cai, etc.

PERESVETOV: Nu mai clăntăni din dinți ca un lup, că-ți dau. Dracu' să înțeleagă ce plăcere aveți voi moldovenii, pentru vin. O horilcă zdravănă e de o mie de ori mai bună. (*Bea și el. Zgomotul crește. Se duce spre fund, privește în zare. Ațîțat.*) Boje moi, așa-i domnul cu copiii de casă!

(*Galopul unci șarje.*) A ieșit din pădure și le cade în coastă. Hai, băieți, hai, burta la pămînt, sulita în bătaie, bagă pîntenii, ostaș! Sfinte Gheorghe și sfinte Nicolae, ca un baros, întocmai ca un baros i-a pocnit! (*Rizînd în hohote.*) Sar tătarii ca scînteile. Stai, bre Mamac; stai, bre Ghirei, încotro

vă grabiți? Ai să-ți pierzi șalvari, bre, și nu-i frumos. (*Frecîndu-și mîinile.*) Bună treabă, mi-a plăcut.

SOLDATUL: Unde-i Domnul?

PERESVETOV: A trecut prin ei și s-a dus. Nu se mai vede. Ha, ha, iacă și sanitarii! Cu pari și coase. Bine organizat, nimic de spus. Pe unde au trecut săbiile, vin acum ciomegile și cusăturile. Ca să nu rămînă, Doamne fereste, răniți care să se chinuie și fugari fără căpătii. Treabă cu adevărat creștinească.

SOLDATUL: Rusule, nu îmi mai dai o înghițitură?

PERESVETOV: Mare norocos ești, o mule. (*Arătînd spre ceilalți.*) Țăla-i rănit în burtă și numai de vin nu-i arde, celălalt se adapă acum la izvoarele veșnice și tu stai aici boierește, cu brațele încrucișate, și tragi la măsă. (*Arătînd spre zare.*) Mai ai și distracție ca la iarmaroc.

SOLDATUL: Eh, fiecare cu norocul lui.

PERESVETOV (*bea și el*): Nu-i chiar rău vinul vostru. Visai tu vreodată să-ți dea să sugi ca un prunc tocmai Ivașco Peresvetov în persoană?

SOLDATUL: Drept să-ți spun, nu.

PERESVETOV: Păi vezi! (*Muindu-și pana în călimara de la briu.*) Cum ziceai că se cheamă locul?

SOLDATUL: Ștefănești.

PERESVETOV (*scriînd*): Deci, în anul Domnului 1538, în a cincea lună de cînd mă aflam în Moldova, au năvălit tătarii în țară și...

SOLDATUL: Rusule! (*Îi face semn spre creastă unde a apărut un turban.*)

PERESVETOV (*se uită, pune mîna pe un ciomag, se duce spre creastă și izbește cu toată puterea. Întorcîndu-se, numără pe degete.*) Al patruilea, mi se pare.

SOLDATUL: Numai al doilea.

PERESVETOV: Nu știi să citești o iotă și ai pretenția că te pricepi la aritmetică! (*Scriînd mai departe.*)... și Voievodul Petru i-a bătut.

SOLDATUL: Tu și în pat te culci cu călimara?

PERESVETOV: Te crezi isteț? Călimara asta n-o dau pe nici o comoară din lume. Hatmanul Lituaniei a plîns cînd am plecat de la curtea lui. La Buda, regele mă ținea numai cu vin de Tokay. La Varșovia, Sigismund nu putea să doarmă dacă nu-i spuneam noaptea bună.

SOLDATUL: Și te-ai procopsit cu ceva? La noi e o vorbă: „logofete brînză-n cui, lapte acru în călimări, chiu și vai prin buzunări”.

PERESVETOV (*rizînd*): Chiu și vai sint bani moldovenești? Cam așa se nu-

mesc și la Buda și la Varșovia. Nu-i nimic, am adunat înțelepciune. Cînd o să mă întorc la stăpînul meu, marele țar Ivan Vasilievici cel Groaznic (*între timp se urcă pe creastă*)... nu se mai vede nimic în vale. Doar morți și cai șchiopi cu șeaua sub burtă. Norul de praf s-a mutat tocmai în fund. (*Revine.*)... Țarul o să-mi spună: bravo, Ivașco, cu sfaturile tale și cu sabia mea o să trîntim o împărăție mai tare decît a turcului.

SOLDATUL: Chiar îi dai sfaturi?

PERESVETOV: De ce crezi că am trecut pe la atîtea curți? Văd, aud, scriu și trag învățăminte pentru țar. Dar dacă nu veneam la Suceava, mă întorceam cu traista cam goală. Habai n-aveți voi ce domn mare e domnul vostru.

SOLDATUL: Ei nu, că pentru altul mă lăsam eu tăiat și împuns de atîtea ori.

PERESVETOV (*trage o dușcă, confidențial*): Nu-i numai viteaz. E și doctor înțelept și filozof. M-a chemat la el în palat, s-a uitat la niște cărți groase, a făcut fel de fel de semne și mi-a spus: Țarul s-a născut sub stea bună, dar dacă vrea să adune înțelepciune împărătească, să-i spui să citească pînă la sfîrșit luarea Constantinopolului.

SOLDATUL: De aceea o fi pus s-o zugrăvească și pe pereții de la Moldova?

PERESVETOV: Și să-i spui, a mai adăugat, să se păzească de vicleniile înalților demnitari, care se îmbogățesc și se lenevesc în loc să joace jocul morții împotriva dușmanilor. Ei nu vor să moară pentru credința creștină, nu vor să moară niciodată. Asta îmi place grozav, nu vor să moară niciodată.

SOLDATUL: De ce? Parcă cine vrea să moară?

PERESVETOV: Bineînțeles că nimeni. Dar te-ai putea simți atît de nesătul de plăceri încît să spui că nu vrei să mori niciodată?

SOLDATUL: Ba să mă ferească Dumnezeu. Cînd mi-o veni vremea, o să mor și o să ingraș pămîntul ăsta pentru cei de după mine.

PERESVETOV: Ei nu judecă așa. (*Arată spre Trotușan și Dumșa, care intră scoîndu-și coifurile.*)

TROTUȘAN: Domnul n-a venit încă? S-a sunat retragerea. (*Recunoscîndu-l pe Peresvetov.*) Ce faci, rusule?

PERESVETOV: Mă uit la domniile voastre și mă gîndesc ce noroc are Mărița-Sa că demnitarii lui nu seamănă cu cei pe care i-a avut împăratul Constantinopolului. (*Trotușan ridică din umeri. Peresvetov către soldat.*) Hai, frate, să

- nu stricăm sfatul boierilor. *(Îl ajută să iasă, se întoarce, îl ia și pe celălalt rănit, arătînd spre mort.)* Pe ăsta-l las, nu mai aude. *(Iese. Trotușan se apropie de mort și-l împinge cu piciorul în culise.)*
- DUMȘA (istovît):** Doamne, ce zi! Nici nu mai pot ridica brațul. Toată noaptea călare și apoi de-a dreptul în lup-tă.
- TROTUȘAN (arătînd spre obrazul lui Dumșa):** Sabie?
- DUMȘA:** Săgeată. O zgîrietură.
- TROTUȘAN:** Iar a avut noroc.
- DUMȘA:** Ce e al lui e al lui. E un căpitan. Cînd am văzut mulțimea tăta-rilor mi-am spus: aici ți-e mormîntul, Dumșa. Ai să te îneci ca țiganul la mal. Toată lumea o să se bucure de pace și liniște, numai tu ai să petreci cu viermii.
- TROTUȘAN:** Și totuși, te-ai bătut. *(Ironic.)* Te-am admirat.
- DUMȘA:** Ce era să fac? Înapoi nu pu-team da și cînd a trecut pe lingă mine și a răcnit: haide, Dumșa, n-am dus. Cel puțin n-o să poată spune că l-am părăsit pe cîmpul de luptă.
- TROTUȘAN (ironic):** Să văd ce o să faci la Hotin unde Tarnovski atacă cu 20.000 de oameni.
- DUMȘA:** Nu mai apucăm să ne batem cu polonii. Soliman e prea aproape.
- TROTUȘAN (brutal):** Nu așa ne-a fost vorba, Dumșa. Ai jurat pe capul tău că împotriva polonilor nu mergi. Crezi că sultanul o să ne dea totul de-geaba, fără să mișcăm un deget? S-a terminat cu tăgănelile.
- DUMȘA:** N-am spus că n-o să-mi țin jurămîntul.
- TROTUȘAN:** Nici nu te sfătuiesc.
- RAREȘ (intră însoțit de curteni. E ră-nit și agitat. Împarte ordine.)** Nici o urmărire! *(Zărindu-l pe Trotușan.)* Vești de la Ardeal?
- TROTUȘAN:** Nimic, Măria-Ta.
- RAREȘ:** Nici de la Hotin?
- TROTUȘAN:** Nici.
- TOMA:** Dacă încetăm urmărirea, ne mulțumim cu o jumătate de victorie.
- RAREȘ:** Mă mulțumesc și cu un sfert. N-avem nici oameni, nici timp. Să se sune pretutindeni retragerea. Orice os-taș găsit în afara taberei să fie spinzurat, fără altă judecată. *(Violent.)* Ai înțeles, Toma? Ce mai stai? *(To-ma iese murmurînd.)*
- UN CURTEAN:** Doctorul, Măria-Ta.
- RAREȘ:** Doctorul?
- CURTEANUL:** Pentru rana Măriei-Tale.
- RAREȘ (furios):** Ieși! *(Către Trotușan.)* Pînă acum Danciu trebuia să fie aici. A plecat din Ardeal de o săptămînă.
- TROTUȘAN:** N-am nici o vină, Măria-Ta.
- RAREȘ (lui Huru):** Să se facă apelul oamenilor. Într-un ceas să se ia masa. În două ceasuri pornim. *(Consternare între toți curtenii.)*
- HURU:** Încotro, Măria-Ta?
- RAREȘ:** Spre Hotin. *(Murmure între curteni.)*
- HURU:** Acum? Fără odihnă?
- RAREȘ:** O să ne odihnim pe lumea cealaltă.
- TROTUȘAN:** Oamenii sînt istoviți, n-au să poată.
- RAREȘ:** Au să poată, că de aceea sînt oameni. Eu cum pot?
- DUMȘA:** Nici caii nu mai sînt buni de nimic.
- RAREȘ:** O să-i ducem de dirlogi. Iar noi, de va fi nevoie, o să ne tîrim pe brînci. Nu-l pot lăsa singur pe Ioniță la Hotin cu două mii de oa-meni. E ca și cum i-am ucide cu mîna noastră.
- HURU:** Ioniță nu va angaja lupta în-a-nte de sosirea noastră. O s-aștepte.
- RAREȘ:** Dar crezi că și Tarnovski o s-aștepte? Fiecare clipă pierdută a-cum n-are răscumpărare. Dacă-i batem și pe poloni, o să avem spatele și flancurile libere în fața turcilor. Dacă nu, degeaba am mai cîștigat bătălia de azi. Degeaba ne prefacem că mai trăim.
- VARTIC:** Chiar că degeaba ne prefa-cem.
- RAREȘ:** Spune-le, Vartic. Văd că pe mine nu mă mai pricep.
- VARTIC:** M-ai înțeles greșit, Măria-Ta. Vroiam să spun că Tarnovski o să ne zdrobească oricum. Sîntem puțini și oamenii nu vor să lupte.
- RAREȘ (nevenindu-i să creadă):** Cum? Cine nu mai vrea să lupte? Cine ți-a dat ție dreptul să vorbești în numele oamenilor? Ce legătură e între tine și numele de om! Burtă pe picioare! Sac cu scîrnă! *(Cu un gest fulgerător trage sabia și-l lovește. Vartic cade.)* Luați-l de aici că împute locul. *(Dînd ocol cu sabia în mînă cercului de bo-ieri care au rămas încremeniți.)* As-tea-s deoi gîndurile pe care le ascun-deți sub frunțile voastre de slănină. Cîți Vartici mai sînt printre voi? Hai, lepădați-vă măștile! *(Cu un țipăt.)* Dumșa, te-am văzut azi, te-ai bătut bine, dar n-ai prins și tu grăsim pe inimă? Și tu Huru și tu Barbovski, și tu Trotușene! Ce vă uitați așa, nu-i

nevoie de cine știe cită grăsimе, nu-i nevoie să se vadă, e de ajuns un strop ca singele să putrezească de viu. Amăriții de voi, v-am pus să priviți soarele și vă lăcrămează ochii ca de jigăraie. Vulturi de cotet!

BARBOVSCHI: Măria-Ta...

RAREȘ (*rizind*): Măria-Mea! Ce deridare! Mare între cine, între voi? De bună seamă că și între rîme trebuie să fie una căreia i se spune Măria-Sa. Măria-Sa Rîma! (*Alt ton.*) Hotărîrea mea rămîne neschimbată. (*Privindu-i amenințător.*) Sau mai este vreunul împotriva? (*Tăcere.*) În două ceasuri... (*Se aude tropot de cal, strigăte. Rareș, tulburat și fericit.*) În sfîrșit! În sfîrșit, veștile de la Ardeal! (*Intră grăbit Ioniță. Rareș, livid.*) Tu aici? (*Urlînd.*) Unde ți-e oastea?

IONIȚĂ (*trăgîndu-și răsuflarea*): La Hotin, Măria-Ta.

RAREȘ: Întrecă?

IONIȚĂ: Neatînsă.

RAREȘ: Cetatea?

IONIȚĂ: Tot neatînsă.

RAREȘ (*răsuflînd greu, îi trebuie o clipă ca să-și revină*): Atunci?

IONIȚĂ: Tarnovski mi-a comunicat azi că Sigismund acceptă pacea.

RAREȘ (*nevenindu-i să creadă în această veste bună*): A... adevărat?

IONIȚĂ: Da, Măria-Ta.

RAREȘ (*izbucnînd în rîs*): Bătrînul face pace! (*Îmbrățișîndu-l pe Ioniță.*) Binecuvîntați să fie cei care aduc vești bune. (*Deodată îngrijorat.*) Ce condiții?

IONIȚĂ: Renunțarea la Pocuția și înapoierea prizonierilor de război.

RAREȘ (*furios, dar beat de bucurie*): Ah, vulpoiul, m-a prins la strîmtoare. Face pace ca să nu-l blesteme întreaga creștinătate, dar îmi smulge o bucată de inimă. Nu-i nimic, semnez, semnez. Am mai rupt eu și alte hîrtii. Ați auzit, domnilor, avem spatele și miinile libere. Să se adune oastea, vreau să-i anunț chiar eu vestea. Ce-i, Trotușan, nu te bucuri?

TROTUȘAN: Ba da, Măria-Ta.

RAREȘ: Și tu, Dumșa?

DUMȘA: Sigur, Măria-Ta.

RAREȘ (*către boieri*): Atunci e bine. Îmi place să am bărbați veseli și încrezători în jurul meu. Și vă rog să mă iertați dacă v-am jignit adineaori. Îmi pare rău și de Vartic. Adică, de ce să fiu ipocrit, nu-mi pare rău. A îndrăznit să se ridice împotriva Domnului. Dar aș dori ca acum să uităm orice neînțelegere. E o zi mare, am dobîndit o victorie și o pace. Cam tirziu și cam scumpă, dar o pace.

(*Către Ioniță*) Întorce-te de îndată la Hotin și spune-i lui Tarnovski că primim condițiile Majestății Sale. (*Fulgerat de o idee.*) Mai spune-i că sîntem gata să ne asumăm orice obligație dacă ne pune la dispoziție forțele de la Hotin. Ah, dacă l-aș avea pe Tarnovski cu huzarii lui! Sigismund și Petru împreună! Soliman n-ar mai vedea Constantinopolul. Oricum ar fi, de azi în două zile, să fii cu ostașii tăi la Zăhărești. Du-te! (*Ioniță iese.*) Ședeți! (*Boierii se așază.*) Situația este următoarea: după veștile primite ieri, turcii au terminat trecerea Dunării și avangardele lor sînt pe Milcov. Efectivele s-ar urca la 150.000 pînă la 200.000 de oameni. În calea armatelor, ogoarele au fost pustiite, fîntînile otrăvite, populația retrasă. Noi dispunem de armata de aici, de trupele de la Hotin și de cei 25.000 de oameni adunați la Șipotele sub comanda lui Mihu.

TROTUȘAN (*cu sarcasm ascuns*): Cu totul, 40.000 de ostași oboșiți.

RAREȘ (*iritat, dar stăpînîndu-se*): Trupele lui Mihu sînt odihnite și bine înarmate. În vreme ce 10.000 de oameni, sub comanda lui Toma, vor hărtui înaintarea turcă, restul forțelor se va aduna în tabăra întărită de la Zăhărești în vederea bătăliei principale. Între timp, potrivit tratatului încheiat, o armată imperială trimisă de Ferdinand va trece munții pe la Oituz pentru a cădea în spatele turcilor.

BARBOVSCHI (*sumbru*): Cînd?

RAREȘ: Aștept vești din clipă în clipă. Ei, acesta e planul. (*Pauză.*) Vă ascult. (*Tăcere de moarte. Rareș făcîndu-se că n-o observă.*) Dacă-l întîrziem pe sultan pînă la căderea zăpezii, izbinda e sigură.

DUMȘA (*sumbru*): Sîntem de-abia în septembrie. (*Tăcere.*)

RAREȘ (*nedîndu-i importanță*): Aveți alte propuneri? (*Tăcere. Încercînd să pară bine dispus.*) Cum, chiar nici o obiecție? (*Tăcere.*) După cum ați putut vedea, e vorba de aplicarea întocmai a tacticii cu care tatăl meu a dobîndit împotriva lui Mahomed al II-lea și victoria zdrobitoare din 1475 și rezistența victorioasă din '76.

JURJ (*sumbru*): Toată boierimea Moldovei a căzut la Valea Albă.

RAREȘ (*violent*): Pe cînd voi vreți să trăiți, nu? Oricum, cu orice preț! (*Tăcere. Încearcă să se stăpînească.*) Dar spuneți odată ceva. (*Tăcere.*)

UN CURTEAN (*intrînd*): Măria-Ta, oastea-i adunată.

RAREȘ (*se îndreaptă spre înălțimea din fundul scenei. În timpul înaintării lui, boierii vor rămâne nemișcați și împasibili. Apoi își vor vorbi la ureche. Rareș, cu glas de stentor*): Să trăiți, ostași! (*Strigăt uriaș*: „Să trăiești, Măria-Ta!”) V-ați bătut bine. Vă mulțumesc. (*Urale*.) Fugarii care gonesc acum înăpoi peste Nistru vor spune hanului că sâmintă vitejilor de la Lipnic n-a pierit în Moldova. (*Urale*.) Și nici pădurile din care facem țepi pentru dușmanii prădalcnici. (*Ride. Răspunzând unui strigăt din mulțime*.) Cum? Așa e? Mai putem semăna și alte păduri! (*Se aud hohote uriașe de ris. Solemn*.) Căci Dumnezeu ne-a așezat aici ca să fim lacăt al creștinătății împotriva păgînimii asiatice. (*Patetic*.) Alt rost n-avem pe lumea asta! Și dacă-l uităm, și Dumnezeu ne va uita, și pămîntul pe care trăim. Vă dau o veste bună. Am încheiat pace cu polonii. (*Urale, chiote*.) Poruncesc odihnă pînă mine, și cite o bute de vin de fiecare ceată. Să trăiți, flăcăi! (*Urale*.) „Să trăiești, Măria-Ta!” *Rareș se îndreaptă spre cercul boierilor*.) Încă se nasc oameni în țara asta.

TROTUȘAN (*perfid*): Măria-Ta nu le-a spus nimic despre năvălirea turcilor. (*Rareș îi aruncă o privire otrăvită*.) Poate că era bine. (*Rareș se stăpînește și-și reia locul*.)

RAREȘ: V-ați sfătuit? Aștept. (*Tăcere. Concesiv*.) Poate socotiți că mai trebuie luate și alte măsuri? (*Tăcere*.) Bine, atunci înseamnă să sinteți de părere că planul e bun. (*Dă să se rîdice*.) Ce-i, Barbovschi, vrei să spui ceva?

BARBOVSCHI: Măria-Ta...

RAREȘ: Cred că știu despre ce e vorba. În caz de înfringere, restul oastei se va retrage în Ardeal. Am încheiat o înțelegere cu Zapolia și Ferdinand. Asta vroiai să-ntrrebi?

BARBOVSCHI (*ca și cum Rareș n-ar fi vorbit pînă acum*): Măria-Ta, chiar vrei să te bați cu turcii?

RAREȘ (*trăsnit*): Cum? Cu cine am vorbit pînă acum, cu surzii? N-ați auzit că Soliman e la Milcov?

TROTUȘAN: Tocmai de aceea, Măria-Ta, nu mai e timp de pierdut.

JURJ: Să mai terminăm cu visurile împăratești. Să ne vedem de-ale noastre, că ne arde casa. Ba chiar și hainele de pe noi.

DUMSA: De vremurile cruciadelor au trecut.

POGAN: Și să se mai gîndească domnia și la oameni. Că din singe și carne sîntem făcuți.

RAREȘ (*ca o fiară încolțită. E limpede că vrea să ordone arestarea boierilor. Privirile i se opresc pe Huru*): Huru! (*Îi face semn cu capul. Trotușan și Jurj se așază înaintea lui Huru*.)

TROTUȘAN (*lui Huru*): Încetișor, încetișor. (*Huru duce mina la sabie, se uită la ceilalți, și mina îi cade*.)

RAREȘ (*mai poruncitor*): Huru!

HURU (*redresîndu-se ca un automat, strigă*): Slujba domnului! (*Încearcă să-i înlătore, Trotușan îl împunge cu stiletul, Huru se clatină*.)

RAREȘ (*sărind și luîndu-l în brațe*): Ucigași!

TROTUȘAN: Nu l-am ucis, Măria-Ta. L-am înțepat doar.

HURU (*întîndu-se cu mina de umăr*): Adevărat, Măria-Ta, nu m-a ucis, m-a necinstit. (*Se tirie și se așază pe un butuc*.)

RAREȘ (*privindu-i încolțit*): Prin urmare... (*Stăpinîndu-se cu un efort enorm*.) Ce vreți?

JURJ: Cînd a ajuns la Dunăre, sultanul te-a chemat să-i săruti mina. I-ai trimis vorbă să vină el să te sărute unde știi. Acum e la Milcov. Du-te și descarcă treaba cu pupăturile astea, Măria-Ta, dar nu ne băga și pe noi în foc.

MIHU (*intrînd*): Ești greșit informat, Jurj. Înălțimea-Sa Padișahul nu e la Milcov. A fost ieri la Iași și acum e în drum spre Suceava.

RAREȘ (*ca nebun*): Ha, ha! Ce glumă! Tu mi-ai trimis ștafetă ieri că e la Milcov. Grozavă glumă! Vor să mă trădeze, Mihule, nu mai vor să lupte, vor să sărut mina sultanului nemernicii ăștia. Și credeau că o să le meargă. Ha, ha! (*Deodată trezit*.) Ce cauți aici? De ce-ai lăsat oastea?

MIHU: Oastea nu mai este, Măria-Ta, a plecat la vatră, s-a risipit.

RAREȘ: S-a risipit? Vrei să spui că 25.000 de soldați s-au risipit așa, cît ai bate din palme, ca fumul?

MIHU: Întocmai, Măria-Ta, așa cum fac și ăștia. (*În adevăr, se aude larmă mare, strigăte, tropote de cai*.)

RAREȘ (*se repede pe înălțime și privește. Apoi urlă*): Înăpoi! Înăpoi, ticăloșilor! (*Coboară dincolo de înălțime, i se aude strigătul disperat*.) Vă spînzur pe toți! Înăpoi, copii mei! Ioniță! Vă dau toate averile mele. Înăpoi!

MIHU: Doar să le pună sare pe coadă. Oamenii mei au anunțat în tabără că turcii sînt la Suceava și că sultanul a hotărît să-i ierte pe toți cei ce de-

- pun de îndată armele. Domnilor, mîine sultanul ne așteaptă. *(În cercul boierilor stînghereala se face simțită.)*
- TROTUȘAN *(sfidînd)*: S-a terminat mai repede decît credeam. Bine lucrat, Mihule.
- HURU *(înțelegînd cu greu)*: Dar asta-i trădare.
- MIHU: S-a trezit și moș zdrîng în vorbă. Liniștește-te, de azi-dimineață ai domn nou. Așa încît lui trebuie să-i fii credincios.
- DUMȘA: Cine e?
- MIHU: Ștefan. L-a adus sultanul cu el.
- BARBOVSCHI: Se spune că Ștefan e turc.
- MIHU: Poate fi și harap.
- JURJ: Și Rareș?
- MIHU: S-a pus preț pe capul lui. *(Rareș apare pe înălțime. E copleșit și rătăcit.)*
- DUMȘA: Asta eu n-o fac.
- BARBOVSCHI: Nici eu. *(Mihu ridică din umeri.)*
- RAREȘ *(venind spre ei, aproape cu nedumerire)*: Au plecat toți. *(Pauză; fără convingere.)* Ioniță are două mii de ostași. Dacă vin imperialii...
- MIHU: Imperialii au trimis vorbă prin Danciu că vin la primăvară dacă nu e prea tîrziu. *(Izbucnește în ris.)*
- RAREȘ: Și ei deci... *(Cu o pîlpîire de energie.)* Am aur în Ardeal. Mult. Treceam acolo, întocmim o armată de mercenari și...
- MIHU: Să terminăm odată comedia. Nu mai ești domn. Azi a fost ales Ștefan, fiul lui Alexandru. *(Rareș, realizînd de-abia acum totalitatea dramei, îi privește stupefiat, apoi își duce mîinile la cap.)*
- JURJ *(rizînd)*: Își caută coroana!
- RAREȘ *(cu un ris stupid)*: Da... uita-se că n-o am pe cap. *(Către Mihu, mugînd.)* Mînti, slugă!
- MIHU *(făcînd un pas spre el)*: Ți-e capul pus la preț și-ai face bine să ți-l păzești. *(În clipa aceasta, pe la spate, Trotușan îi smulge sabia.)*
- TOMA: Să ne aducem și noi aminte de cîte capete boierești ai tăiat.
- POGAN: De Oancea, de Stroe, de Pătrașcu...
- RAREȘ: Pe aceștia, Jurj și Trotușan i-a denunțat.
- JURJ: Nu-i adevărat. Am aruncat doar o vorbă la mînic. *(Acuzator.)* Dar libertățile pe care ni le-ai răpit?
- DUMȘA: Și averile pe care ni le-ai confiscat ca să le împarți prostimii?
- RAREȘ: Le-am luat numai de la vinoavați. Nu de la voi. Voi ați fost sfațul meu.
- MIHU: Slugile tale, robii tăi.
- TROTUȘAN: Închinăți-vă înaintea fiului Răreșoaiei, Împăratul Constantinopolului.
- MIHU *(scoînd o hîrtie)*: Semnează!
- RAREȘ *(clatină din cap)*: Pe mine mă puteți batjocori, se vede că am fost netrebnic și Dumnezeu mă bate azi pentru nevrednicia mea, dar de moștenirea ce mi-a fost dată nu mă pot despărți. Luați-mi viața, dar moștenirea asta nu v-o pot da nici vouă, nici domnului pus de turci, nimănui. *(Ridicînd din umeri în semn de neputință, cu glas scăzut.)* Nu pot. Nu se poate. Nu-i a mea.
- BARBOVSCHI: A înnebunit, aiurează.
- RAREȘ *(desfăcîndu-și brațele)*: Hai Mihu, mergi pînă la capăt. *(Aproape cu implorare.)* Te rog. *(Mihu pune mîna pe stilet, dar Trotușan îl oprește.)*
- TROTUȘAN *(cu un gest de dispreț spre Rareș)*: Mai bine așa. Și oricum, au să-l găscască alții.
- MIHU *(după o clipă, îl scuipă în față pe Rareș)*: Haideti! *(Ies toți. Huru, la urmă, are un gest de ezitare, apoi își îndreaptă corpul și iese. Tropot de cai. Liniște și un glas depărtat, fără noimă, care strigă: Eftimie! Măi, Eftimie!)*
- RAREȘ *(după o lungă înlemnire, cade în genunchi)*: Tată, de ce m-ai părăsit?

ÎNTUNERIC

V.

ANUL 1538. ÎN MUNȚI

1.

Rareș, complet imobil, cu privirea absentă, e așezat pe un trunchi. Roșca îl leagă la un picior. Au hainele rupte.

ROȘCA: Buruiana asta o știu de cînd eram ucenic la Neamț. Vindecă orice rană. Te doare tare? *(Rareș nu răs-*

punde.) Nu vrei să dormi puțin? *(Rareș tace.)* Ți-am cules niște afine. *(Îl întinde în pumn, dar Rareș nici*

nu le vede. Roșca se așază lângă el, îl cuprinde pe după umăr. Stau așa o clipă, apoi Roșca murmură.) „Doamne, ascultă strigarea mea, că în loc de piine, cenușă am mâncat și băutura mea cu lacrimi am amestecat: aceasta pentru minia ta, căci tu m-ai înălțat și tu m-ai aruncat.” (Îl privește pe Rareș și apoi continuă să rostească rugăciunea, dar nu i se vede decât mișcarea buzelor.)

RAREȘ (cu privirea fixă, cu voce egală, pradă obsesiei): Dacă îi opream la Zăhărești și dacă imperialii le cădeau în spate...

ROȘCA: Gata, Măria-Ta, nu te mai gîndi la asta. Nu vrei niște afine? (Rareș tace și Roșca continuă să murmure.) „Pribegiile mele sînt numărate de tine, Dumnezeu! meu. Varsă lacrimile mele în vasul tău.” (Apoi din nou i se vede doar mișcarea buzelor.)

RAREȘ (același ton): Nu cu 20.000, cu 10.000 de oameni să fi venit Tarnovski...

ROȘCA: Uită, Măria-Ta, trebuie să te silești să uiți.

RAREȘ (același ton): Adevărat, am fost aspru, dar am încercat să fiu drept. Pe cît am putut. Fără asprime nu se poate conduce. (Se întoarce pentru prima dată spre Roșca.) Ca niște ciini turbați s-au repezit asupra mea.

ROȘCA: Mănincă niște afine. Țin de sete.

RAREȘ: Mihu m-a scuipat pe obraz. (Duce mina la obraz.) Chiar nu se vede? (Roșca îl privește fără să răs-pundă.) Pe fruntea asta purtam coroană și acum o bate ploaia și vîntul. Dar fruntea a rămas la fel, nimic nu se vede pe ea. Obrazul pe care nici nu îndrăzneau să-l privească, a fost scuipat, și totuși obrazul e curat ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

ROȘCA: Am văzut oameni schingiuiți și uciși. Fetele lor păreau doar adormite.

RAREȘ: Dacă m-aș uita în oglindă, m-aș recunoaște fără nici o greutate, nu-i așa?

ROȘCA (cu un suris stingherit): Bine-înțeles.

RAREȘ: E atît de ciudat, nu pot înțelege. (Apucîndu-l de umeri.) Lasă-mă să mă uit în oglinda ochilor tăi. (Îl privește lung în ochi pe Roșca.) Cîtă compătimire, cîtă milă! (Dîndu-i drumul.) Pe cine priveai?

ROȘCA (blind): Pe Măria-Ta.

RAREȘ: Nu e adevărat. Pe altcineva. Oglinda adevărată, care spune că ni-

mic nu s-a schimbat în mine, minte. Și fruntea mea, și obrazul meu și mîinile mele mint. Pe omul din ochii tăi nu-l cunosc, nu l-am întîlnit niciodată. Cine sînt eu, Grigorie?

ROȘCA: Ai spus-o singur. Altul. Iov!

RAREȘ: Cel care, plin de bube și de viermi, spunea: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat.” (Clatină din cap.) Nu. Îmi ceri prea mult. Ai făcut odată din mine domn, nu încerca să faci și un sfînt. Nu mai am putere în mine.

ROȘCA: Știu. Nu-i ușor. Dar pentru un bărbat adevărat nimic nu-i ușor. Nici măcar plăcerile. Trebuie să uiți ziua de ieri și să primești ziua de azi. Alta n-ai să poți trăi.

RAREȘ: Și tu crezi că vreau să trăiesc? Scarpină-mă pe spate. (Roșca îl privește nedumerit.) Scarpină-mă pe spate, n-auri?, mă mănîncă.

ROȘCA (scărpinîndu-l): Știu c-ai fi dorit mai bine să fi fost ucis atunci. Dar nu ești dintre cei ce-și ridică singuri viața, nici din cei ce se lasă duși de ea ca înecații de apă.

RAREȘ (n-a mai fost atent. Are din nou privirea fixă): Poate că pînă la urmă, Sigismund ar fi primit să mi-l dea pe Tarnovski. Dacă aș fi avut timp, l-aș fi convins, și atunci... (Către Roșca.) Îți dai seama?

ROȘCA (scuturîndu-l): Petru! Mă apucă groaza cînd te văd rumegînd prosteste mereu aceleași gînduri de om neputincios. Ce-a fost a fost. Uită și ai adună-te.

RAREȘ (mirat): Strigi la mine? Și-mi spui pe nume? Adică de ce mă mir? Aveți dreptate. M-am crezut stăpîn, o luasem de bună, și cînd colo nu eram decît o paiată, un mincinos, un bufon. Iar acum mi-o plătiți. E firesc. (Țîpînd.) Înjurați-mă, scuipați-mă, loviți-mă. Primesc orice, sînt gata să mă umilesc, să mă tăvălesc la picioarele voastre, să vă ling mîinile. (Cade în genunchi, apucă mina lui Roșca și urea să i-o sărute. Acesta se smulge, apoi îngenunchiază lângă el.)

ROȘCA: Frate! (Îl sărută pe obraz.)

RAREȘ (aproape plîngător): Nu sînt Iov, Grigorie, sînt un ciine fără căpătii. Lasă-mă să mă scald în neputința mea, îmi ține cald, nu mă mai chinui, nu mai pot.

ROȘCA (așezîndu-i capul pe umărul lui): Măria-Ta, de mine nu trebuie să-ți fie rușine, am văzut multe suferințe. Nu-i frumoasă suferința. E urîță și umilitoare. Oricît ar părea de ciudat, omul e făcut pentru fericire și frumusețe.

- Numai că n-are parte de ele. (Rămin o clipă așa. Se aude un hăulit îndepărtat. Rareș tresare, se ridică și se uită șperiat împrejur.) E Ioniță. E semn că a găsit poteca. (Pauză.) Asta înseamnă că a venit ceasul să ne despărțim.
- RAREȘ: Chiar te întorci?
- ROȘCA: Iartă-mă, Măria-Ta, trebuie.
- RAREȘ: Au să te caterisească. Poate că au să te și ucidă.
- ROȘCA: Poate. Dar pină atunci acolo mi-e locul. Nu pot lipsi.
- RAREȘ: Ce-o să mă fac fără tine?
- ROȘCA: O să te-nsoțească Ioniță, Măria-Ta. Și la Ciceu ai să găsești doamna și copiii.
- RAREȘ (indiferent): Da, doamna și copiii... (Se scutură.) E frig, nu? (Pauză.) Ai băgat de seamă ce piele aspră și urită are Despotovna? (Confidențial.) Îi miroase gura.
- ROȘCA: E o doamnă cum n-a avut multe țara asta.
- RAREȘ: Da, își joacă rolul bine. (Cu răutate.) Și copiii sînt piperniciți. Copiii de femeie bătrînă.
- ROȘCA: Despotovna te iubește, Măria-Ta.
- RAREȘ: Pentru că trebuie. Așa scrie la ceremonial.
- ROȘCA: Crezi că mie mi-e totdeauna ușor și plăcut să-l iubesc pe Dumnezeu? Dar cine are dreptul să batjocorească dragostea mea?
- RAREȘ: Pleacă odată, altfel scot limba la tine. (Roșca rămîne nemișcat.) Nu crezi? (Rugător.) Pleacă, Grigorie! (Scoate limba la el.)
- ROȘCA (punînd o legătură pe trunchi): Aici ai afine, Măria-Ta, și aici buruienile pentru rana de la picior. (Cu un surîs.) Astea-s toate bogățiile pe care ți le pot lăsa. Cînd ai să te-ntorci iar pe tron, o să-ți cer dobîndă.
- RAREȘ (după o tăcere lungă): Dacă n-o să ne mai vedem niciodată, să știi că te-am iubit ca pe un frate.
- ROȘCA: Știu, Măria-Ta. Asta a fost singura mea bucurie lumească. (Se îmbrățișează. Apare Ioniță care, văzîndu-i, se oprește. Are o expresie îndrăgălată, rea. Roșca îl zărește.) S-a întors Ioniță. Ai găsit vreo cărare?
- IONIȚĂ: După ce cobori ripa pină la riu este una pe malul celălalt. Dar e veche, neumblată, se înfundă între stînci. În sălbăticia asta pot să te mînnice fiarele, dar de oameni barem nu-i nevoie să te temi.
- RAREȘ (cătred Ioniță): Atunci pornim?
- IONIȚĂ: Și oricum, pe cărări sau nu, dincolo de munți tot în Ardeal ajungi.
- RAREȘ: De ce zăbovim?
- IONIȚĂ (mestecînd un fir de iarbă, îl aruncă în ciudă): Bine, Măria-Ta.
- RAREȘ: Ce-i cu tine, nu vrei să mai mergi?
- IONIȚĂ (șovăitor): Ba da, Măria-Ta, cum să te las singur?
- RAREȘ: Dar m-ai lăsa?
- IONIȚĂ (căzînd în genunchi): Doamne, pedepsește-mă cum vrei, nu mai pot tăce. De trei zile de cînd fugim simt că-mi pierd mințile. Dacă mi-ai cere viața în clipa asta, ți-aș da-o, fără să clilesc, dar nu pot părăsi țara.
- ROȘCA (sever): Nu-l poți lăsa pe domn singur.
- RAREȘ (istovit): Ba da, Grigorie, se poate. E chiar mai bine. De ce să ne prefacem că sîntem împreună? Sîntem numai trei singurătăți adunate laolaltă.
- IONIȚĂ (rugător): Măria-Ta...
- RAREȘ: Nu fi mîhnit, nu sînt supărat pe tine.
- IONIȚĂ: Măria-Ta, nu-i vorba de o slăbiciune, o slăbiciune se poate învinge, e vorba de altceva, de aceea nu pot pleca. (Sărînd în picioare.) Jur pe viața Măriei-Tale, care mi-e mai scumpă decît mintuirea sufletului meu, că nu voi mai folosi această mină dreaptă pînă cînd n-o voi uda în singele turcitului care pîngărește scaunul Moldovei. (Își bagă mîna în cîngătoare.)
- RAREȘ: Vezi, Grigorie, că sîntem trei singurătăți? Trei oameni ferecați în destinele lor ca în niște cetățui.
- ROȘCA: Pentru că ni le-am ales destinele, Măria-Ta. Totul se plătește. Asta-i plata alegerii.
- IONIȚĂ: Mă ierți, stăpîne?
- RAREȘ: El mi-a fost ca un frate. (Îl arată pe Roșca.) Tu să nu uiti că te-am iubit ca pe un fiu, ca pe fiul meu cel bun. (Îl îmbrățișează.) Și acum plecați. Repede, repede. (Roșca și Ioniță ies.)
- Rareș face un pas în urma lor, privește după ei, apoi se întoarce în mijlocul scenei, pune darurile lui Roșca în boccea, ia boccea în spate, dar deodată, la capătul puterilor, se așază. Își ascunde fața în mîini și începe să plîngă din ce în ce mai tare, în timp ce se face încet

Intră Răres. Haine complet sfîșiate, un picior gol, celălalt bolnav, înfășurat în cirpe. Boccea de cerșetor în spate. De-abia se tirăște, dar e în starea de euforie a febrililor. Mersul vrea să fie regal, tonul dezinvolt. Vorbește cu personaje închipuie.

RAREȘ (cu viclenie, întorcîndu-se cînd spre unul, cînd spre altul din personajele imagine care-l înconjoară): Majestatele Voastre vor desigur să glumească? (Subtil.) Sau se prefac doar că glumesc? Ca un prințisor umil ce sînt, ce să răspund?, rîd și eu. (Ride. Se aud hohote de ris, mai discrete, mai tari, pe diferite registre.) Să iertați, dar masa e doar o masă simplă, o masă de vînătoare: păstrăvi, căprioară, urs, cocoș sălbatic... Rog pe Majestatea Sa Carol Cvintul, Împărat al Sfîntului Imperiu, să ocupe locul de cinste. Aici, Majestatea Sa Regele Sigismund al Poloniei. Aici, Majestatea Sa Regele Ferdinand al Ungariei de Apus, și aici, Majestatea Sa Ion Zapolia, Rege al Ungariei de Răsărit. Servitorul Majestaților Voastre, aici. (Se așază, scoate din boccea o rădăcină de arbut și începe s-o sugă.) Mie îmi place grozav carnea de căprioară. (Răspunzînd unei întrebări.) Da, spuneam că Majestatele Voastre au dreptate să glumească pe socoteala vorbelor care mi-au ieșit. Nu zic, puțină astrologie am făcut, știu că stau sub o stea vinătă, și mai știu și altele, dar asta-i altă poveste. Însă în ceea ce privește alchimia, he, he, toți alchimiștii pe care-i plătiți cu bani grei sînt niște pungași care vă duc de nas, iertați-mi expresia. Plumbul se poate preface în aur, asta nu e minciună, Magnum Opus există, dar mai întîi trebuie să descoperi piatra filozofală în tine, cum spune Roșca. (Către unul din interlocutori.) Cine e Roșca, Majestatea Voastră? Un călugăr, un apucat, un nebul întru Hristos. Vreți să-l cunoașteți? (Strigă imperios.) Roșca! (Apoi, deznădăjduit.) Roșca! Așa mă lasă singur uneori. Cu toate că știe că nu mă pot lipsi de el. (Își ia amărît capul în mîini. După o clipă, înseninat și viclean.) Dar comori e adevărat că am cum n-a avut nici un prinț moldovan. Cum le-am adunat, e treaba mea (Făcîndu-le semn să se plece spre el, cu glas de taină.) Averile astea eu le pun la bătaie dacă porniți împotriva Constantinopolului. Și dau și 70.000 de ostași. (Răspunzînd unei acuzații.) N-am vise împărătești, Majestatea Voastră. Eu... (Se scarpină, se caută

în poalele cămășii.) Ăstia-s păduchi călugărești. Am dormit o noapte la Bistrița, în grajd, înainte de a fugi în munți. (Confidențial.) Știți, Mihu m-a scuipt în obraz. (Violent.) Și la urma urmei, ce vă pasă de motivele mele?! Parcă eu cred în balivernele cu cruciadele, cu Sfîntul Imperiu și toate celelalte? (Făcînd un gest ca și cum ar da peste mîna cuiva.) Zapolia, nu-ți băga mîna în blidul meu, că eu ți-am dat Ardealul. E drept că l-am trădat atunci pe fratele Ferdinand (se înclină de fiecare dată cînd rostește un nume), dar și regele Sigismund m-a trădat pe mine. Apoi m-a trădat fratele Zapolia și m-am împăcat cu Ferdinand. Pe urmă m-a trădat Ferdinand și... Ei, ce să-i faci, asta-i comedia pe care trebuie s-o jucăm cu toții. Majestații Voastre Imperiale îi dă mîna să rîdă, noi sîntem niște pitici pe lîngă Majestatea Voastră. Astea-s trădări de prințisori care-și apără pielea și interesele, pe cînd atunci cînd stăpînești o împărăție în care soarele nu apune niciodată, he, he, altul e rostul trădării. Și altul cumpărătorul. Atunci nu mai trădezi un om. Trădezi omul și soarta lui. Ah, marilor lumii, cine-mi sînteți! (Ride.) Știu eu cu cine stă de vorbă noaptea singur, Majestatea Voastră. (Amenințîndu-l cu degetul.) Mare ghiduș e Înălțimea-Ta. Ai o armată de popi, că de i-ai pune să se țină de mîină, ar înconjura globul, dar cine știu eu vine tiptil înaintea zorilor, cînd asudă pămîntul cu sudori reci, și toc, toc, îți bate în fereastră. (Ridicîndu-se.) Gata, luați-vă tacimurile și calabalicul și duceți-vă mai încolo. Vreau să spun ceva numai Majestații Sale Carol Cvintul. (Se înclină repede și scurt de cîteva ori, ca și cum oaspeții ar pleca. Se oprește dintr-o plecăciune.) Nu, Sigismund, asta nu-i taină pentru urechile tale împăroșate, crai de tobă, rigă de carot! (Îl împinge spre ieșire și se apropie încet de Carol Cvintul, șoptindu-i la ureche, cu o notă de veselie complice.) Așa-i că am dreptate, așa-i că îți bate la fereastră? Măria-Ta, îți spun eu cum să scapi de el, cum să-l învingi: apără pămîntul ăsta vechi de la miazănoapte de Dunăre, că aici

e o gură de rai unde se păstrează vie înțelepciunea și știința oamenilor de demult. Dacă dispar ele, Europa rămâne ca o roată fără osie. Asta-i moștenirea pe care trebuie s-o păzească Basarabii și Mușatinii. Asta-i misiunea și jurământul lor. De ce taci? Mă auzi? (Se aude un ris. Rareș privește

speriat la Carol Cvintul.) Nu rîde! (Risul se amplifică uriaș.) Cine ești? (Rareș face cîțiva pași înapoi și — speriat — spune.) Satana poartă haină de călugăr și coroană împărătească. (Fuge.)

INTUNERIC

3.

Înainte de a se face lumină, în scenă se aude destul de îndelung un zgomot ritmic. Cînd se aprinde lumina, ne dăm seama că sînt patru dansatori, plus „vătăful” și „mutul”, care execută un căluș de vindecare. La picioarele lor, culcat la pămînt și complet imobil, Rareș. Dansul va fi redus la formele lui elementare, strict rituale, jucat mai mult pe loc. Dansatorii sînt evident oboșiți, ca și cum ar juca de ceasuri. La un moment dat, „vătăful” își concentrează privirea asupra unuia din dansatori, dînd un strigăt. Ceilalți, în afară de „mut”, se fac că nu vîd. Sub influența privirii hipnotice a „vătăfului”, mișcările dansatorului ales pentru a suporta transferul bolii, încep să se dezarticuleze, să devină din ce în ce mai dezordonate. Faptul coincide cu o mișcare a picioarelor lui Rareș, care devine ritmică. Apoi Rareș se ridică pe încetul, schișind greoi mișcările dansului. În clipa cînd e în picioare — cu privirea absentă — alături de ceilalți dansatori, mișcările celui care i-a preluat boala au atins maximum de dezordine și omul se prăbușește la pămînt. Dansul încetează brusc. Ceilalți trei dansatori îl scot pe tovarășul lor din scenă pentru a-i da îngrijiri. (Vezi filmul documentar al Institutului de Folclor.) „Mutul” își scoate mascu și împreună cu „vătăful”, istoviți, se așază. Rareș, clătîindu-se de slăbiciune, cu privirea nedumerită se uită în jos.

RAREȘ: Unde sînt... cine sînteți?
VATAFUL (Mutului): A scos untul din noi. Dă-i puțină apă.

MUTUL (îi întinde o ploscă): Tine, bea.
RAREȘ (bea cu sete, în vreme ce ceilalți îl pîndesc. Apoi): Am dormit?

VATAFUL (rîzînd): Dormeau tu somnul de veci, Făt-Frumos, de nu eram noi. Cînd te-am găsit zăceai la pămînt și te zvîrcoleai ca apucat de ducă-se pe pustii. (Reintră ceilalți dansatori.) Mulțumește feciorilor că te-au smuls din mina ieșelor și te-au sculat din morți. Au făcut-o ca să ne binecuvînteze Dumnezeu munca.

RAREȘ (e limpede că nu știe pe ce lume e): Nu-mi aduc aminte de nimic. Unde sînt... cine sînt?

VATAFUL: Ia și mînîncă un colț de pită. Tine și o bucată de pește fript. Ai să-ți aduci aminte, n-avea grijă. Ești sănătos acum. (Toți încep să mînînce, privindu-l pe Rareș care înjură leuște, încetîndu-se.)

MUTUL: Parcă se bat lupii la gura lui.
UN DANSATOR: De unde vii, din munții ceia?

RAREȘ: Nu știu. Ce munte e ăsta?

VATAFUL: Călimanul. Și chiar nu-ți aduci aminte nimic?

RAREȘ (încercînd să-și amintească re-nunță): Nu. Am mers. Noapte... ziuă... stînci... prăpăstii... (Deodată înapămintat.) Să nu mă bateți!

VATAFUL: Crezi că de aceea te-am făcut sănătos?

ALT DANSATOR: După palma dreaptă, pari de-al nostru. E plină de bătăture. Dar cealaltă e netedă ca un obraz de fată.

ALT DANSATOR: Și haina e trență-roasă ca de cerșetor, însă e de postav. Tot nu-ți amintești? (Rareș clatină din cap.)

ALT DANSATOR: Vii de la Moldova?
RAREȘ (cu o licărire de înțelegere): Ihî... de la Moldova. Aici ce e?

VATAFUL: Țara Secuilor.

RAREȘ (încercînd să-și amintească): Țara Secuilor... Țara Secuilor... Parcă mi-e cunoscut numele. Și voi cine sînteți?

VATAFUL: Pescari. Venim de la To-plița.

RAREȘ: Pescari? (Cu o iluminare.) Mi-amintesc. Și eu sînt pescar. (Ceilalți izbucnesc în ris.)

MUTUL: Nici nu și-a venit de tot în fire și a început să ne toarne brașoave.

RAREȘ (făcîndu-și cruce): Jur că nu mint. Mă cheamă Petru pescarul.

VĂTAFUL: Dacă e adevărat, te luăm cu noi, oricine ai fi. Îți dăm mîncare, băutură și haine. Dar dacă ne înșeli, vezi-ți mai bine de drum.

RAREȘ: Nu m-alungați. Unde să mă duc?

VĂTAFUL: Treaba ta. Te-am dădăcit deajuns. Rămînem în munți pînă la Sfinții Arhangheli și n-avem nevoie de străini. Poate că ești un ucigaș fugit.

UN PESCAR: Sau poate-i vînat boieresc pe care voievodul Mailath ne-ar da bani buni.

RAREȘ: Sînteți păstrăvari? (*Uătaful încuviințează. Rareș se ridică, desenează un cerc pe pămînt, se mișcă în interiorul lui și îngîmă*):

*Sus pe valea riului
La umbrarul bradului
Bea și s-adapă
Joacă în apă
Păstrăvul.*

PESCARI (în cor): Măi voinice, nu mă lăsa!

UN PESCAR: E pescar de-adevărat! Cunoaște taina.

VĂTAFUL (*oprindu-i*): Cînd se pornesc la pescuitul păstrăvilor?

RAREȘ: În noaptea de Sfîntul Gheorghe, sub lumina stelelor, pe nemîncate. Dacă cineva din ceată vorbește și dacă înlînești în drum femeie ori animal femeiesc te întorci.

VĂTAFUL: Nimeni n-are dreptul să vorbească?

RAREȘ: Numai cel mai bătrîn.

VĂTAFUL: Cînd se cîntă cîntecul?

RAREȘ: După ce prinzi primul păstrăv.

VĂTAFUL: După ce s-a cîntat, ce faci cu el?

RAREȘ: Îl arunci înapoi în apă.

VĂTAFUL: Dați-i suman, pălărie și voloc. (*Intinzîndu-i mîna*.) Să trăiești, frate. Pîinea noastră e și pîinea ta.

RAREȘ (*îmbracă sumanul, își pune pă-*

lăria pe cap): Vă mulțumesc cu umilință, frații mei. (*Se înclină adînc înaintea lor, dar cînd se ridică și-a adus aminte totul. Pipăie haina de pe el, se uită la plasa din mîini, îi privește cu ochi noi.*)

VĂTAFUL: Ce-i, Petru?

RAREȘ: Țara Secuilor! Am ajuns în Ardeal?

UN PESCAR (*rizînd*): Ba nu, în lună.

RAREȘ: Dacă mă duceți pînă la Ciceu...

UN PESCAR (*rizînd*): Ia uite, bre, s-a suit scroafa în copac. Mintenaș ne lăsam treburile și ne ducem cu el la Ciceu.

ALT PESCAR: S-a zăltat iar.

RAREȘ: Dacă mă treceți la Ciceu fără să prindă nimeni de veste, vă plătesc bine, vă dau o pungă întreagă de aur. (*Pescarii izbucnesc în ris.*)

UN PESCAR: Ai văzut vreodată, amărîtule, cum arată un galben?

ALT PESCAR: Lăsați, oameni buni, își vinde gioarsele și ne plătește.

RAREȘ: Nu vă mint. Eu sînt... (*Se oprește.*)

VĂTAFUL: Nu ne privește cine ești și n-avem nevoie de banii tăi. Dacă-ai să vrei să ne dai, treaba ta. Anghel, Constantine, cum înoptează porniți cu omul ăsta spre Ciceu. Acum duceți-vă la lucrul vostru. (*Pescarii se îndepărtează murmurînd. Lui Rareș.*) Am auzit de un pescar care a ajuns domn. Se zvonește că a fost gonit din țara lui și i s-a pus capul la preț mare. Poate că de aceea tot poalele muntelui e întesat de soldați.

RAREȘ: Nu se poate trece?

VĂTAFUL: Noi trecem. Cine se leagă de niște pescari sărmani? Dacă scapi cu viață și-l înlînești vreodată, să-i spui să nu uite frăția tagmei. (*Iese.*)

RAREȘ (*singur*): Pescari! Cercul s-a încheiat. Dar spirala e deschisă

INTUNERIC

VI.

ANUL 1540. CONSTANTINOPOL

Sîntem la sfîrșitul audienței solemne acordate de Soliman lui Rareș. Pe ușă zărim ieșind ultimii demnuiari. De fapt, tabloul începe printr-un moment de mare ne-mișcare. Soliman e pe tron, Rareș în genunchi la picioarele lui.

SOLIMAN: Poți să te ridici. Âmănuntele plecării le vei discuta cu Marele Vizir. Cred că trei mii de spahii îți ajung.

RAREȘ: Și Tighina, Înălțimea-Ta?

SOLIMAN: Bine. Ai s-o capeti. (*Îi face semn să se apropie.*) Vino mai aproape.

- Ciți bani ai împărțit pașilor ? (*Rareș are o ezitare.*) Nu cumva îți închipui că nu știu că i-ai cumpărat ?
- RAREȘ : O sută de mii de ducăți, Înălțimea-Ta. Cu banii ăștia nu i-am putut cumpăra, le-am cîștigat doar bunăvoința.
- SOLIMAN : Am văzut niște cercei de toată frumusețea la urechile fiicei mele.
- RAREȘ (*curtean*) : E adevărat, sînt perle de o mărime unică. Dar pălesc față de frumusețea prințesei.
- SOLIMAN : După cite văd, sînt singurul nemîtit.
- RAREȘ : Înălțimii-Tale i-am pus la picioare viața mea. E cel mai mare omagiu pe care pot să-l aduc.
- SOLIMAN : Stai aici ! (*Îi arată treptele tronului.*) Te-am oprit acum pentru că vreau să-mi astîmpăr o curiozitate.
- RAREȘ : Ar fi o prea mare cinste ca persoana mea neînsemnată să fi izbutit să trezească curiozitatea Înălțimii-Tale.
- SOLIMAN : Lasă salamalecturile. În chip firesc, cînd ai avut îndrăzneala să vii aici, trebuie să te aștepți să fii cusut într-un sac și aruncat în Bosfor.
- RAREȘ : Eram aproape sigur că așa se va întîmpla.
- SOLIMAN : Și atunci ?
- RAREȘ : Nu sînt un fricos, Înălțimea-Ta.
- SOLIMAN (*privindu-l lung*) : Să mă fi înșelat ? Te credeam mai interesant. Oameni curajoși și nebuni am cu mine printre supușii mei. Ții atît de pătimas să fii domn ?
- RAREȘ (*rîzînd*) : Înălțimea-Ta e în măsură să știe mult mai bine decît mine că asta nu e o plăcere.
- SOLIMAN : Cînd dorița Ta e lege din Persia pînă la Buda, poate fi și o plăcere. E altceva decît să fii stăpîn între Bahlui și Brăila. Dar ai dreptate, plăcerea e doar drojdia puterii.
- RAREȘ : Asta spuneam și eu.
- SOLIMAN (*făcîndu-i semn să vie mai aproape*) : Atunci de ce ai venit aici ?
- RAREȘ : Pentru că nu puteam face altfel. E o soartă pe care trebuie s-o duc pînă la capăt. Orice m-ar aștepta.
- SOLIMAN : Ce te constrînge ? Să nu-mi spui că onoarea.
- RAREȘ : Îmi îngădui să cred în onoarea omenească exact cît și Înălțimea-Ta. Astea-s mituri bune pentru supușii noștri. Onoarea îi obligă în oarecare măsură să ne fie fideli.
- SOLIMAN : Pe cînd noi sîntem obligați la altă fidelitate ?
- RAREȘ : Întocmai. Dar acum nu vorbesc împăratului, ci califului.
- SOLIMAN (*interesat*) : Prin urmare, nu m-am înșelat. Vino mai aproape. Și eu cu cine vorbesc ?
- RAREȘ : Cu locțiitorul Bourului alb.
- SOLIMAN (*coborînd de pe tron și așezîndu-se pe trepte alături de Rareș*) : Te socotești păstrătorul unui depozit, nu-i așa ?
- RAREȘ : Da, Înălțimea-Ta. Și depozitul acesta trebuie să plutească pe marea veacurilor. Nu-i al meu, e al pămîntului meu străvechi și al locuitorilor lui. Eu nu sînt decît un plutăș care cît trăiește trebuie să îndrepte încărcătura asta spre viitor.
- SOLIMAN (*după o pauză*) : La adîncimi foarte mari, sub accidentele continentelor, pînzele de apă se întîlnesc. Ziua și noaptea fac un tot. (*Se uită lung la Rareș.*) Țasta e motivul pentru care Califul te înțelege. (*Se ridică.*) Însă să nu-ți faci iluzii, Împăratul își va lua toate măsurile de prevedere. Și vor fi necrutătoare.
- RAREȘ (*ridicîndu-se*) : M-ai legat de mîini și de picioare, Înălțimea-Ta. Sînt mai inofensiv decît un copil.
- SOLIMAN : N-am nici o încredere în prințșori ca tine. Sînt turbulenți și, cînd nu te aștepți, mușcă. Să știi că voi strînge Moldova ca într-o menghină și o s-o las să respire doar atît ca să nu moară. Iar la cel mai mic semn de nesupunere, voi avea grijă să ți se ia capul imediat.
- RAREȘ : E bunul Înălțimii Tale, stăpine.
- SOLIMAN : Moldovean șiret ! (*Îi face semn să iasă.*)

ANUL 1541. GALAȚI

Zgomotul evocă pregătiri de luptă, răpăit de tobe, goarne, strigăte. În scenă pătrunde un șir de ostași în pas alergător. După felul tălău în care aleargă, după dezorientarea lor vădută se simte că n-au deloc chef să lupte. Le iese înainte Trotușan, încruntat, agitat. Îi oprește.

TROTUȘAN: Stați, încotro?

SERGEANTUL: Ne-a trimis Înălțimea-Sa Jurj să ocupăm poziție pe delușorul acela. *(Arată cu mîna.)*

TROTUȘAN: Dobitocilor, acolo sînt turcii. Veniți după mine. *(Ies. Un soldat rămîne la urmă, făcîndu-se că-și leagă încălțămîntea, se uită în toate părțile, apoi aruncă armele și o ia la fugă. Intră Alexandru Vodă Cornea, precedat de Mihul. Fost om de casă al lui Mihul, care l-a făcut domn după uciderea lui Ștefan Lăcustă, Alexandru păstrează încă obzechizitatea stării lui trecute, încearcă zadarnic să pară domn și de fapt moare de frică. E suprainarmat: sabie la brîu, pumnale, o altă sabie și o sulită în mîini.)*

MIHU: Aici facem postul de comandă. Avem vedere bună în toate direcțiile. Să nu cumva să te miști de pe locul ăsta.

ALEXANDRU: Cum, pleci?

MIHU: Încă nu. Dar cine o să conducă lupta? *(Ironie.)* Sau poate vrei dumneata să iei comanda?

ALEXANDRU: Așa ar trebui, nu? De fapt eu sînt Alexandru Voievod, nu dumneata.

MIHU: N-ai decît, poruncește.

ALEXANDRU: Nu, nu, spuneam numai așa, ca chestie.

MIHU: Și te poftesc să nu te amesteci. Nădăjduiesc că nu e nevoie să-ți amintesc condițiile pe care le-ai primit cînd te-am făcut domn.

ALEXANDRU: Mai bine mă lăsai în pace. Cel puțin îmi păstram capul pe umeri.

MIHU: Mare chilipir! Ai să-l păstrezi, nu-i purta grijă. Sîntem mai mulți decît ei.

ALEXANDRU: De ce s-a oprit la o zvirlitură de praștie, cînd putea intra în noi ca în brînză?

MIHU: Foarte limpede. De frică. Are prea puțini spahii.

ALEXANDRU: Haida de, Rareș fricos!

MIHU *(mai mult pentru el)*: Dumnezeule, de ce l-am ascultat atunci pe Trotușan și nu l-am ucis! *(Către doi*

ostași care străbat scena. Sînt ostași din tabloul „Polonia“.) Hei! Ce-i cu voi?

INTIUL OSTAȘ: A zis Înălțimea-Sa Trotușan să ne ducem și noi la vad.

MIHU: Să-și vadă Trotușan de treburile lui, aici eu poruncesc.

AL DOILEA OSTAȘ: Da, Înălțimea-Ta. Înălțimea-Sa Pogan a zis și el că Înălțimea-Sa Trotușan n-are dreptate și să stăm cu grosul. Acu, noi ce facem?

MIHU: Rămîneți aici la postul de comandă, pentru legătură.

AL DOILEA OSTAȘ: Da, Înălțimea-Ta. Așa e bine. *(Se îndreaptă spre fund.)*

ALEXANDRU *(fălos)*: Stați, ia veniți la mine puțin. *(Ostașii se apropie.)* Mă cunoașteți?

INTIUL OSTAȘ: Cum să nu te cunoaștem, Măria-Ta?!

ALEXANDRU: Atunci cum aveți îndrăzneala să vă arătați în fața mea în halul ăsta? *(Urlînd la unul.)* Strînge-ți cîngătoarea pe burtă, mocofane! *(Către celălalt.)* Unde ți-e sulita?

AL DOILEA OSTAȘ: S-a rupt, Măria-Ta, da' fac eu rost de alta.

(Mihul a dat din umeri și a ieșit.)

ALEXANDRU *(observîndu-i absența)*: Mihul! *(Face un pas spre culise.)* Mihul! *(Către ostași.)* Acum ce vă uitați așa la mine?

INTIUL OSTAȘ: Așteptăm porunci, Măria-Ta, sîntem de legătură.

ALEXANDRU *(le face semn să se depărteze spre fund. Se așază pe un butuc, scoate o oglindă și se uită. Își smulge niște peri din barbă, se scobește cu unghia în dinți, scuipă. Își privește gîtul, îl mîngîie, oftează. Către ostași.)*: Se vede ceva?

INTIUL OSTAȘ: Nimic, Măria-Ta. Nu mișcă deloc. Gîndești c-au împietrit.

ALEXANDRU: Tu ăla fără sulită, ia vino încoace. Știi să mînuiești bine sulita?

AL DOILEA OSTAȘ: Asta mi-e meară, Măria-Ta. Sub Vodă Rareș zece ani n-am lăsat-o de mîină. Să-mi fie

cu iertare, da' și la umblătoare mă duceam cu ea.

ALEXANDRU: Na, ține-o pe a mea. Să mă aperi dacă dă buzna dușmanul, auzi?

AL DOILEA OSTAȘ: Se poate, Măria-Ta! Da' oamenii zic că n-o să fie luptă.

ALEXANDRU: Cum n-o să fie, mă, de ce sîntem aici?

INTIUL OSTAȘ (*care s-a apropiat*): Oamenii zic că Măria-Sa Petru n-o să aibă inimă să omoare pe moldovenii lui.

ALEXANDRU: De aceea a venit cu turcii?

AL DOILEA OSTAȘ: Astea-s treburii politice. Cu cine era să vină? Dar război cu noi n-o să facă, îl cunoaștem noi pe Măria-Sa.

ALEXANDRU: Cine-i Măria-Sa, nemernicilor, el sau eu?

AL DOILEA OSTAȘ: Iartă-ne Măria-Ta, am aflat că ești domn, dar noi, în prostia noastră tot așa-i spunem și lui.

ALEXANDRU: Și credeți chiar că n-o să dea bătălie?

INTIUL OSTAȘ: Nu dă, Măria-Ta, îmi pun capul că nu dă.

ALEXANDRU (*scoate o ploscă, trage o înghițitură*): Ce-i, mă, vreți și voi?

INTIUL OSTAȘ (*rizind*): De, Măria-Ta, măninci calule ovăz? Mi s-a uscat gîtulejul de atîta praf.

ALEXANDRU: Na, beți în sănătatea mea. (*Le dă plosca, ostașii beau.*) Cine te-a belit în halul ăsta, că parcă ai fi o snamenie făcută din bucăți, nu om?

INTIUL OSTAȘ (*arătîndu-și rănile*): Păi, asta-i de la Feldioara, asta de la Ciceu, asta de la Bistrița și asta de la Ștefănești. Mai am una pe care n-o pot arăta Măriei-Tale, căpătată cînd am dat dosul la Obertyn.

ALEXANDRU (*ride, dar se oprește brusc*): Așa vă trebuie. Că peste tot l-ați urmat ca oile.

AL DOILEA OSTAȘ (*rizind*): Era berbec împărătesc. (*Spășit.*) Ce să-i faci, Măria-Ta, viață necăjită, porunca-i poruncă. Și pe noi — de ce să-l supărăm pe Dumnezeu? — ne-a apărât de împilări și ne-a omenit.

ALEXANDRU: A spîrcuit țara. Din cauza lui au luat turcii Tighina și Basarabia de miazăzi.

INTIUL OSTAȘ: Nu le-a dat de bună voie, sărmanul, că el le-ar fi apărât, dar...

ALEXANDRU: Ce dar, mă, ce dar?

INTIUL OSTAȘ: Nimic, Măria-Ta, vorbeam și eu ca prostul. (*O șterge spre fund.*)

ALEXANDRU: Se vede ceva?

INTIUL OSTAȘ: Nimic. Tot nemișcați. Numai ai noștri au trimis un pîlc pe botul dealului.

ALEXANDRU: Poate face pace. Cît a domnit el, eu n-am ieșit de la moșie, nu m-am băgat. Sînt os domnesc și ăsta-i lucru cu primejdie.

AL DOILEA OSTAȘ: De, capul plecat sabia nu-l taie. Ceasul rău, cînd se viră omul singur în bucluc.

ALEXANDRU (*obidit*): Asta așa e. (*Sunet de goarne, intră Trotușan. Mihu, Jurj, Pogan, Toma, Barbovschi, Dumșa.*)

MIHU (*înlăturînd cu un gest pe ostași*): Măria-Ta, totul e gata. Dă semnalul să începem atacul.

ALEXANDRU (*încercînd să-și apere prestanța*): Da, sigur... dacă trebuie... eu...

MIHU (*dur*): Măria-Ta, rămii aici. Viața domnului nu trebuie pusă în primejdie. Toma și Barbovschi atacă cu călărima pe flancuri. Jurj și Pogan rămîn cu mine la centru. Dumșa, la tunuri.

DUMȘA: Două pușcoace!

MIHU (*sec*): Asta avem. Nu știu dacă vom cîștiga bătălia, dar pe el trebuie să-l răpunem cu orice preț. Pe urmă vom vedea. Cu turcii nu-i prea greu să te înțelegi.

BARBOVSCHI: Eu zic să mai așteptăm. De ce să atacăm noi?

TROTUȘAN: Pentru că altfel pînă diseară soldații trec dincolo și ne vînd pe toți.

TOMA: Trebuia să tratăm. Huru s-a dus în tabără la el cînd a ajuns la Brăila și n-am auzit să-i fi făcut ceva.

MIHU: Huru e un trădător. (*Amenințător.*) Și mi se pare că și în capul vostru umblă gînduri necurate. Nu uitați însă că sîntem în aceeași ciorbă, sîntem legați ca degetele de la mină. Erați toți la Ștefănești.

BARBOVSCHI: Eu nu l-am scuipat.

TOMA: Nici eu.

MIHU (*găcind o singură ieșire*): Măria-Ta, poruncește să sune trîmbițele. Și cine nu-și face datoria să fie tăiat fără judecată.

INTIUL OSTAȘ (*din fund*): Vine un sol, cu o năframă în virful sulitei. E chiar Înălțimea-Sa Huru. (*Toți se precipită spre fund.*) Da, e Huru, vedeți că nu i-a făcut nimic.

- BARBOVSCHI (făcînd semn cu mina, strigă): Huru! (Se întorc toți spre mijlocul scenei.)
- MIHU: Atît vâ aduc aminte, că sîntem legați prin aceeași soartă.
- ALEXANDRU: Eu... ce fac? (Intră Huru.)
- BARBOVSCHI (jovial): Ce faci, Huru?
- JURJ (cordial): Ia uitați-vă la el ce teapăn e! Mă Huru!
- HURU (neutru, rigid): Nu sînt Huru, sînt sol.
- TOMA: Și pe noi nu ne mai cunoști?
- HURU: Nu, nu vâ cunosc.
- MIHU (aprig): Ce vrei?
- HURU: Măria-Sa Petru Voievod, a toată Moldova și a Cetăților de peste munți, trimis în tronul părinților săi de Înălțimea-Sa Padișahul, cere să depuneți de îndată armele pentru că nu vrea să verse sînge de frate. Toate păcatele vâ vor fi iertate, toate privilegiile păstrate. Iar ca semn că Măria-Sa are încredere în poporul lui, el însuși fără însoțitor... (de afară se aud urale puternice: „Să trăiești, Măria-Ta!“ „Trăiască părintele nostru“ etc.) ...va veni aici în tabără. Dar... (Cei doi ostași din fund toapăie urlînd: „Uine Măria-Sa! Uine părintele nostru!“)
- TROTUȘAN (sălbatic): Dar?
- HURU (la fel de impasibil): ...Cere capetele lui Mihu, Trotușan și Alexandru Cornea. (Trotușan și Mihu trag săbiile în același timp. Alexandru o trage pe jumătate și apoi o bagă în teacă.)
- TROTUȘAN (urlînd): Gărzi la mine! (Nu apare nimeni.) Gărzi la mine! (Boierii îi înconjoară pe Trotușan și Mihu.)
- TOMA: Jos săbiile!
- MIHU (aruncînd sabia odată cu Trotușan): Lepre!
- ALEXANDRU (rămas în afara cercului, descoperindu-și fără efort mindria mușatină): Hei, cu nu sînt aici? (Lui Toma și Barbovschi.) Dați-vă la o parte, slugilor, că trece un Mușatin. (I se face loc, intră în cerc alături de Mihu și Trotușan. Trage sabia, o ia de lamă și caută cu ochii. Il zărește pe Dumșa.) Primește-o tu. Nu faci mai multe parale decît ei, dar din cînd în cînd ai tresăriri de bună-cuviință. (Intră Rareș, însoțit de Ali-beg. Toți cad în genunchi, în afară de prizonieri. Cei doi ostași vin să-i sărute picioarele.)
- RAREȘ (privind scena): Și n-au trecut decît trei ani! (Către soldați, arătînd pe cei trei.) Luați-i! (Soldații îi flân-
- chează pe prizonieri.) Rareș, adresîndu-se lui Alexandru.) Ce faci, nepoate? Mi se pare că-ți sînt unchi, nu-i așa? Mă bucur că te cunosc. Cam scurtă domnia, nu?
- ALEXANDRU: Deajuns ca să mă satur de ea. Vezi, unchiule, fii bun și spune călăului să nimerească bine. (Aproape glumeț.) E grumaz de Mușatin.
- ÎNȚIUL OSTAȘ: E un nevinovat, Măria-Ta. Ne-a dat să bem din plosca lui.
- RAREȘ: Vrei să guști și tu din securea călăului? (Cei trei ies. Înainte de a ieși, Mihu se întoarce și izbucnește în rîs.)
- MIHU: Spuneai, Hurule, că vine neînsoțit. A venit cu turcul după el. (Iese.)
- RAREȘ: Ridicați-vă! Și să fiți iertați! Cînd fugeam prin munți, mă gîndeam că dacă aș avea capul lui Mihu tăiat între mîinile mele, grozavă bucurie mi-ar face să-l pleznesc peste obrajii morți. Să fie îngropat la Probota. (Rămîne singur, Ali-beg face un semn unui tălmaci.)
- TĂLMACIUL: Măria-Ta, Ali-beg spune că mai ai o judecată de făcut. L-au adus anume aici pe ucigașul lui Ștefan Lăcustă. Tot el a atacat Tighina cu o bandă de tîlhari orheieni.
- RAREȘ: Cine-i? (Ali-beg vorbește din nou la ureche tălmaciului.)
- TĂLMACIUL: Ali-beg spune că asta e o surpriză și o bucurie pe care însuși sultanul Soliman a pregătit-o pentru venirea Măriei-Tale în țară. (Intră împins de doi turci, Ioniță.)
- RAREȘ (alb, dîndu-se înapoi): Spune-i lui Ali-beg că voi judeca. Lăsați-mă singur cu vinovatul. (Ali-beg suride și iese. Boierii după el. Rămîn în scenă Rareș și Ioniță. Rareș venind spre el, cu lacrimi în glas.) Ioniță!
- IONIȚĂ (dîndu-se înapoi): Nu mă atinge! (cu un strigăt copilăresc.) Repede, dă ordin repede să mă ucidă!
- RAREȘ: Băiatul meu, dragul meu...
- IONIȚĂ: Nu mă atinge! Ai ajuns sluga turcilor!
- RAREȘ: Nu puteam face altfel. Pricepe.
- IONIȚĂ: Eu nu vreau să pricep. Eu cred! Știi se înseamnă asta?
- RAREȘ (îndirjit): Vrei să-ți răspund adevărat? (Se apropie de el, îl privește în ochi.) Nu! Nu știu ce înseamnă sa crezi.
- IONIȚĂ: Atunci n-avem ce vorbi. Termină odată cu mine, nu mă chinui. Pune să mă omoare, dar pleacă din ochii mei.

RAREȘ: Ioniță... sint tatăl tău.
IONIȚĂ (*izbucnind în ris*): Îți închipui
că nu știam? Grozav secret! Toată
lumea îl știe.

RAREȘ (*uluit*): Toată lumea?

IONIȚĂ: Și nevestele tale l-au știut,
și slugile, și prostimea, pînă și Soli-
man, nu înțelege?

RAREȘ: Și tu? De cînd?

IONIȚĂ: De cînd am început să mă țin
pe cal. De la rîndași am aflat. Eram
mic, și noaptea în pat, cu capul în
pernă, te chemam: tată, tătutul meu!
Ziua însă îți spuneam: Măria-Ta. Nu
mă înțelege greșit. Eram fericit, aveam
o taină împreună.

RAREȘ: N-am știut.

IONIȚĂ: Am crezut în tine ca într-o
icoană. Îmi plăcea cum te miști, cum
vorbești, cum miroși, cum rîzi. Pe
urmă, cînd am crescut, am crezut în
ceea ce îmi închipuiam că e credința
ta. M-am bătut pentru ea, te-am părăsit
pentru ea în munți, am ucis pentru
ea! Și azi, cînd te-ai vîndut turci-
lor, mor pentru ea. (*Pauză.*) Ca pros-
tul!

RAREȘ: Ioniță...

IONIȚĂ: Pe ce obraz te-a scuipat Mi-
hu?

RAREȘ: Pe asta.

IONIȚĂ: Atunci pe celălalt te scuip
eu. (*Îl scuipă.*)

RAREȘ (*ștergîndu-se încet*): Ce știi tu
de gîndurile mele?

IONIȚĂ: Nu mai vreau să știu nimic.
Nu mai pot ști nimic. Doar că nu mai
vreau să trăiesc. Că dacă mă dezlegi
din lanțuri, te ucid și mă ucid.

ȚĂLMACIUL (*băgînd capul din culise*):
Ali-beg trimite vorbă că așteaptă, Mă-
ria-Ta. (*Dispare.*)

IONIȚĂ: Dacă nu mă omori de în-
dată, Ali-beg va pune să fiu tras în
țepă. E o tortură care durează cite-
odată o zi și o noapte.

RAREȘ: Lasă-mă măcar să te sărut.
(*Se apropie de el.*)

IONIȚĂ: Nu. Pleacă. Nu vreau să
plîng. (*Rareș iese. După o clipă, in-
tră călăul cu o secure înroșită de
sînge.*) E sîngele lui Troțușan și
Mihu?

CĂLĂUL: Da, băiete.

IONIȚĂ: Te rog, spală securea.

INTUNERIC

VIII.

ANUL 1542. PROBOTA

*O cameră domnească din incinta minăstirii. O fereastră dă spre curte. O masă,
două jilțuri, arcada ferestrei sugerează încăperea. E noapte și pe masă arde o luminare.
Rareș e la masă, cu capul în mîini. Se aude, rar, dangăt de clopot în dungă — clopot
de înmormîntare.*

ROȘCA (*intrînd*): Ambasadorul Princi-
pelui Elector de Brandenburg, Măria-
Ta. (*Îl introduce pe ambasador și iese.*)
AMBASADORUL (*înclinîndu-se*): Alte-
ță...

RAREȘ (*se ridică*): Domnule Ambasa-
dor, te rog să mă ierți pentru ora și
locul unde te-am convocat.

AMBASADORUL: Știu, Alteță, cît e
de secretă și primejdioasă misiunea
mea. Trebuie să mărturisesc totuși că
aducerea mea la Probota în toilul nop-
ții mi s-a părut foarte romantică.

RAREȘ: Te găsești pe un pămînt ciu-
dat, domnule Ambasador. La Porțile
Răsăritului, totul e posibil. Ai făcut
o călătorie bună?

AMBASADORUL: Grea, dar interesantă.

RAREȘ (*așezîndu-se și invitîndu-l să
stea*): Și tratatul?

AMBASADORUL: Semnat.

RAREȘ: Cînd.

AMBASADORUL: La toamnă, Alteța-Sa.
Principele Elector, comandantul suprem
al armatelor creștine, va ataca Buda.
Hotărîrea e irevocabilă.

RAREȘ: E ultima încercare pe care
pot s-o fac. Că-mi joc capul n-are
nici o însemnătate, dar joc soarta
țării.

AMBASADORUL: Alteța-Sa știe asta și
tratatul respectă întru totul condițiile
puse de Alteța-Voastră. Gratiudinea
Europei și a Sfîntului Imperiu...

RAREȘ (*întrerupîndu-l*): Să lăsăm asta,
domnule Ambasador. Am făcut și eu
atîtea fraze frumoase în viața mea,
încît știu ce să cred despre ele. Ci-
tim?

AMBASADORUL : La ordinul Alteței-Voastre. (*Desfășoară pergamentul și citește.*) „Noi, Ioachim, prin grația lui Dumnezeu, Markgraf de Brandenburg, Arhiceleș și Principe Elector al Sfântului Imperiu, Duce de Stetin de Pomerania, Duce al slavilor și casubilor, Principe al...”

RAREȘ : Să trecem peste asta, da ?

AMBASADORUL : „...Recunoaștem că am încheiat cu preailustrul Principe Petru Voievod, prin grația lui Dumnezeu Domn al Moldovei...”

RAREȘ : Nu te-am întrerupt, că la mine e mai scurt.

AMBASADORUL (*surizînd amabil*) : „...o confederație și un pact secret. Pact prin care numitul principe, la rugămintea noastră, din deosebita sa bunăvoință și din frățescă și creștinească calitate, se obligă să împrumute pentru războiul nostru suma de 200.000 florini ungurești și jură și făgăduiește toate puterile și armata sa de partea creștinilor și de va fi cu puțință pe înusuș împăratul turcilor în persoană să-l predea viu sau mort în mîinile comandantului suprem al expediției”. (*Ambasadorul îl privește pe Rareș.*)

RAREȘ : Întocmai astea au fost cuvintele mele.

AMBASADORUL : „În schimb, în caz de izbîndă, sub cheazășia credinței noastre de principe să înapoiem numitului Domn...”

RAREȘ : Mai rar aici dacă ești bun.

AMBASADORUL : „...Suma de 500.000 florini ungurești. Iar dacă această sumă n-ar fi înapoiată să aibă voie numitul principe a sechestra, reține, lua, vinde, ocupa și — întrebuința după bunul său plac, nu numai lucrurile, averile și toate bunurile noastre și alor noștri, ci chiar și trupurile alor noștri, oriunde s-ar găsi, în orice parte a pămîntului, fie pe uscat, fie pe mare. Și pentru credință am dat această carte a noastră subscrisă cu mîină proprie și am întărit-o cu sigiliul nostru secret. Viena. La 6 iulie, anul Domnului 1542.”

RAREȘ (*strigînd*) : Roșca ! (*Intră Roșca.*) Sigiliul ! (*Roșca i-l dă.*)

AMBASADORUL : E un moment solemn și sînt emoționat. Gestul Alteței-Voastre...

RAREȘ : Vrei să-ți spun adevărul, domnule Ambasador ? Eu am fost negustor și știu cum să iau banii de la oameni. Tratatul ăsta mă lasă mai sărac decît un cerșetor. Am găsit negustori mai abili decît mine.

AMBASADORUL (*demn*) : Alteță, asta este insultă la adresa stăpînului meu și sînt gata să rup tratatul.

RAREȘ (*întinzîndu-i-l*) : Poftim, rupe-l. (*Ambasadorul dă din colț în colț. Rareș rîzînd.*) Mai ai de învățat meserie, domnule Ambasador

AMBASADORUL (*acceptînd lecția cu un suris*) : Mărturisesc că m-am pripit.

RAREȘ : Vezi ? Nici o grijă, o să semnez. Joc pe o șansă contra 99 de riscuri. (*Semnează.*) Cam astea au fost totdeauna șansele noastre, Roșca, nu-i așa ?

ROȘCA : Cu banii ăștia zugrăveam nu Voronețul, ci toate minăstirile Moldovei.

RAREȘ : Nu te uita că sînt trist, domnule Ambasador, asta-i stihia mea. Dar cuvîntul o să mi-l țin.

AMBASADORUL : Sînt sigur, Alteță. Cu toate că azi am aflat o veste (*diplomat fiind*), care ar putea pune sub semnul îndoielii nu buna-credință a Alteței-Voastre, ci...

RAREȘ : Spune, nu te sfii.

AMBASADORUL : „...ci limitele puterii voastre omenești.

RAREȘ : Mai limpede, te rog.

AMBASADORUL : Am aflat trista veste că fiul Alteței-Voastre pleacă în dimineața asta ca ostatic la Constantî-nopol. În condițiile astea e firesc să ne întrebăm ce va face principele în fața tatălui ? (*Grăbit.*) Deși tratatul e semnat.

RAREȘ (*schimbînd o privire cu Roșca*) : Bine, domnule Ambasador, vei afla de ce am fost obligat să te primesc la Probota, deși asta e o chestiune intimă, de familie. (*Se aude dangătul clopotului.*) Cred că a venit și ceasul, nu Roșca ?

ROȘCA : Da, Măria-Ta

RAREȘ : Roag-o pe doamna Elena să vie. (*Roșca iese.*)

AMBASADORUL (*stîngerit*) : Dacă sînt indiscret, n-aș vrea...

RAREȘ : De la o anumită margine a durerii omenești indiscreția încetează, domnule Ambasador. Tragediei nu-i pasă de martori. (*Însoțită de Roșca intră Elena purtînd în brațe un copil de șapte ani.*) Doarme, Eleno ?

ELENA : Da, Măria-Ta.

RAREȘ : După... (*Are un gest vag*) suie-l îndată în rădvan. Escorta așteaptă călare.

ELENA (*stăpînindu-și lacrimile*) : Da, Măria-Ta. (*Incet.*) Vrei să-mi dai mîna ? (*Rareș suslă în luminare și se duce în fața ferestrei cu Elena, dîndu-i*

mina. În spatele lor. Roșca și mai în spate Ambasadorul. Scena e luminată doar de lună.)

RAREȘ: Îmi dai copilul?

ELENA: Mai lasă-mi-l.

(Tăcere; clopotul bate din nou în dungă ca pentru un mort. Apoi, patru oameni cu făclii în mână aduc un sicriu și se opresc în fundul scenei. În alt colț al scenei apar cinci femei în negru. La mijlocul scenei, un buciumaș. Urmează o imobilitate totală.)

O FEMEIE (șefa corului, întinzând mâna spre fund unde cerul începe să se înroșească): Zorile!

(Buciumașul sună „semnalul de mort”. Doi țărani tineri aduc în scenă un brăduț cu vârful înclinat. Femeile cîntă ritualul „bradului”. Din nou buciuum. Rareș ia copilul adormit din brațele Elenei. Urmează bocetul „fire, fire” [vezi banda Institutului de Folclor, care trebuie respectată întocmai.] După terminarea bocetului, procesiunea iese din scenă. Rămîne doar lumina lunii și se aude un singur sunet de clopot.

Rareș, Elena și copilul ies. La ieșire, Elena are un hohot de plîns.)

AMBASADORUL (lui Roșca): Ce a fost solemnitatea asta, eminența voastră?

ROȘCA: Un ritual pentru mort tînăr, domnule Ambasador.

AMBASADORUL: Dar n-am văzut nici un preot.

ROȘCA: Ritualul e mai vechi decît bisERICA.

AMBASADORUL: Și-l tolerați?

ROȘCA (cu un zîmbet): El ne tolerează pe noi.

AMBASADORUL: Cine era mortul?

ROȘCA: Era o înmormîntare simbolică, domnule Ambasador. Mortul e copilul domnului, care pleacă azi ostatic la Constantinopol.

AMBASADORUL (căzînd în genunchi): Sînt catolic, părinte, dar nu-mi respinge binecuvîntarea. (Roșca îi pune mina pe cap și iese. Ambasadorul rămîne în genunchi.)

ÎN TUNERIC

IX.

ANUL 1546. PROBOTA

Se reia scena din prolog. Rareș stă în jîlt, pierdut în gânduri.

DIACUL: Vine Înalt Prea Sfinția-Sa. (Se ridică și iese, în vreme ce intră Roșca.)

ROȘCA: Măria-Ta, mă întreabă Egu-menul ce-ai vrea să mîncîci în seara asta. Are păstrăvi și căprioară.

RAREȘ: Nu știi că n-am voie? O să beau o cană cu lapte. Te așteptam.

ROȘCA: Am avut niște treburi

RAREȘ (fără răutate): Da, știu, să bați toaca. Țara arde și bătrînii se joacă.

ROȘCA: Nu mai arde, Măria-Ta. A ars 19 ani ca un rug. Acum pilpiie ca o luminare.

RAREȘ: Pe care trebuie să o ocrotești în căușul palmelor ca să nu se stingă.

ROȘCA: Asta și facem, doamne.

RAREȘ: Nu fi supărat pe mine, Grigorie, glumeam înainte. Mi-ai adus scrisoarea către regele Sigismund?

ROȘCA (înmîinîndu-i-o): Am scris-o așa cum mi-ai poruncit.

RAREȘ (o citește. Apoi): Nu-i cam tru-fașă? Să mai adaug cîteva rînduri: Să scrii așa (cu obidă): „Văd că Majesta-tea Sa nu mi-a făcut încă cinstea să trimită la mine un sol. Dacă Majes-tatea Sa mi-ar fi trimis un om de rînd,

ori un țaran, sau chiar dacă ar fi le-gat o scrisoare de gîtul unui ciine... (cu cumplită amărăciune) eu încă aș fi primit-o cu recunoștință.

ROȘCA: Să adaug și asta?

RAREȘ: Adaugă. Ce însemnătate mai are încă o înghițitură de venin? Oh! Sigismund, iudă cu coroană!

ROȘCA: Există o judecată.

RAREȘ (batjocoritor): Cea de apoi! Mulțumesc!

ROȘCA: A istoriei.

RAREȘ: Istoria e mai oarbă decît o cîrțiță. Ceas de ceas mi-am pus capul în primejdie pentru Europa. Și iată că mîinile acestea neputincioase de-abia mai pot feri, rugîndu-se și umilindu-se, trupul schingiuit al țării. În vreme ce Electorul de Brandenburg, care a fugit de la Buda ca un laș cu banii mei cu tot, îmbătrînește în glorie și tihnă.

ROȘCA: Ne-am împlinit misiunea, Măria-Ta. Putem trece torța mai departe.

RAREȘ: Altfel crezi că aș mai răsuf-la? Dar e atît de nedrept, încît îți vine să rîzi ca de o glumă prostescă. Ni-ciodată n-am rinjit ca în anii aștia din urmă. (Cu înverșunare bătrînească.)

- Să-i spui Egumenului să-mi frigă to-
tuși un mușchi de căprioară.
- ROȘCA: Niște negustori polonezi care
aduceau cai turcești de la Cetatea Al-
bă au fost jefuiți și spinzurați la Ro-
man.
- RAREȘ (*fals scandalizat*): ȚȚ, ȚȚ, ȚȚ! Să-
racii! Și parcă văd că ticăloșii care
au săvârșit fapta n-au să fie prinși.
- ROȘCA: Bine, Măria-Ta.
- RAREȘ: Bine ce?
- ROȘCA: Și asta-i o joacă.
- RAREȘ: Ei da, e o joacă. Crezi că-i
nevoie să mi-o arunci în față? (*Uă-
zîndu-l pe Roșca atent.*) Ce-i?
- ROȘCA (*privind spre culise*): Un răd-
van. E doamna.
- RAREȘ: Elena aici? I-am spus că
vreau câteva zile de liniște. Nici la
minăstire nu te mai poți ascunde. (*F-
lenei care intră.*) Ce s-a întâmplat
Doamnă?
- ELENA (*uscată, orgolioasă, îl salută sec
pe Roșca*): S-a întâmplat că dacă mai
rămâneam un ceas la Suceava, ori mu-
ream de inimă rea, ori săvârșeam o
nebulie.
- RAREȘ: Turcii?
- ELENA: Azi-noapte, spahii lui Ali-beg
s-au îmbătat, au batjocorit două fete
de casă și au început să-mi strige măs-
cări sub ferestrele palatului.
- RAREȘ: Și Ali-beg?
- ELENA: L-am chemat și mi-a trimis
vorbă că n-are mandat să discute de-
cît cu domnia-Ta. (*Izbucnind.*) Asta nu
se mai poate răbda.
- RAREȘ: Ba se poate, Doamnă. Și asta,
și multe altele.
- ELENA: Decît asemenea viață, mai
bine...
- RAREȘ: Mai bine ce?
- ELENA: Ei, da, moartea.
- RAREȘ (*rizînd trist*): Crezi că mie nu
mi-e sete de odihnă? Dar viața asta
nemernică, pe care o tîrăsc ca pe o
piatră de moară, sînt obligat s-o pă-
zesc cum nu și-a păzit nici un îndră-
gostit iubita. Cît stau pe tron nu în-
cape un turc alături.
- ROȘCA: Nici în culmea măririi tale
n-ai fost atît de mîndru cum ești
în prăpastia umilinții tale.
- RAREȘ: Frazе, Roșca.
- ROȘCA: Adevăruri.
- RAREȘ: Tot fraze-s și adevărurile.
Doamne, mult mai vorbim.
- ELENA (*cu voce blîndă*): Înainte de a
mă lua de soție eram o femeie să-
racă, care-și aducea aminte doar din
povestiri de fala familiei ei. Cînd mi-ai
întins coroana, era să-mi pierd min-
țile de fericire. (*Rizînd și ea trist.*)
- Nu știam că de fapt am pierdut atunci
pentru totdeauna gustul fericirii și că
viața mea va fi închinată grijilor, o-
boselii și spaimei.
- ROȘCA: Fericirea e o noțiune relativă.
- ELENA (*cu ură*): Scutește-mă de meta-
fizică, Sfinția-Ta. Mi se aplică.
- RAREȘ (*rizînd*): Ți-am spus eu că te
detestă, Grigorie! Asta mi-a plăcut
totdeauna la ea.
- ELENA: Și măcar dacă toată suferința
ar avea vreun rost. Dar e atît de
fără noimă că, după ce urlu citeodată
noaptea întrecăg, dintr-odată mă tre-
zesc rîzînd ca nebunii.
- RAREȘ: Asta e semn de înțelepciune,
Doamnă. Vom trece rîzînd spre cele
veșnice. O să se bucure Dumnezeu.
nu-i așa, părinte?
- ROȘCA: O să-i fie milă.
- ELENA: Dar încetați odată să rîdeți.
De cînd am venit aici mă țin să
nu strig. Uitați-vă la palmele mele.
a dat singele cît mi-am vîrit unghi-
ile în ele.
- RAREȘ: Atunci strigă, Eleno.
- ROȘCA: Măria-Ta...
- RAREȘ: Las-o, Grigorie, c-o să doarmă
mai liniștită la noapte. (*Incet.*) Și cu.
(*Lui Roșca.*) E adevărat că ți-pă noap-
tea, nu-i o figură de stil.
- ELENA: Te urăsc!
- RAREȘ (*cu aceeași veselie tristă*): Ei, a-
cum e în adevăr vesel. Nu Roșca, nu
o șterge. (*Elena îl privește siderată.*)
Eleno, nu mai lua totul în tragic, așa
nu se poate trăi.
- ELENA: Nici nu mai vreau. (*Țipînd.*)
Asta nu mai vreau! Gata, gata, să
vină moartea pe noi și pe copiii noștri
și să se termine odată cu visul ăsta
rău. (*Se așează plîngînd.*) Nu mă lă-
sați să blestem.
- RAREȘ (*blind*): Numai că vezi, Eleno,
visul nu e al nostru și noi nu putem
spune gata. (*Pauză.*) Mușatinii fac o
singură ființă și numai Dumnezeu poa-
te să-i întoarcă în rîndul oamenilor o-
bișnuirii. Se vede că n-a venit încă
vremea. (*Ironic.*) Cu toate că, slavă
Domnului, ajutăm natura, ne omorîm
cu sîrguințe între noi (*Ca într-un po-
melnic*): Strămoșul meu Bogdan Vodă
l-a ucis pe bunicul meu Bogdan Vodă;
tatăl meu Ștefan Vodă l-a ucis pe un-
chiul său Aron Vodă; fratele meu Bog-
dan Vodă l-a ucis pe fratele său Săn-
drel Vodă; iar eu am ucis pe nepo-
tului meu Alexandru Vodă — pe vărul
meu Bogdan și pe Ioan... fiul meu.
(*Ride.*) Astea-s, ca să zic așa, numai
amintirile personale.

ELENA: Și la copiii noștri nu te gîndești niciodată? Cu ei ce se va întîmpla?

RAREȘ: Pe unul l-am înmormîntat de viu cu mîna mea. Am uitat să-l trec la pomelnic. Nu, Eleno, nu mă gîndesc, e mult mai bine să nu ne gîndim la noi, ci numai la rostul nostru.

ELENA (*ridicîndu-se și pornind spre ieșire*): Dar eu nu pot. Mi-or fi sîinii căzuți și măruntaiele uscate, însă mamă tot sînt. Încă sînt. (*Pleacă repede.*)

RAREȘ (*rechemînd-o*): Eleno! Mă tem că o să am nevoie de șiragul tău de perle. Să-l trimit prin Ali-beg, vizirului.

ELENA: Bine, Măria-Ta.

RAREȘ (*cu un gest de neputință*): Nu mai am ce să le dau. Blănurile le-am luat pe datorie, șoimii mi i-au împrumutat negustorii nemți, pentru tribut îmi lipsesc trei mii de ducați...

ELENA: Mai sînt solitarii mei și giuvaerele fetelor.

RAREȘ: Și dacă se schimbă vizirul? E mai bine să le păstrăm.

ELENA (*pregătindu-se să iasă*): Ce vrei să mănînci în seara asta?

RAREȘ (*cu o ezitare de frică*): Spunea Grigorie că egumenul ar fi avînd caprioară.

ELENA: Asta nu! Numai asta nu. Lapte!

RAREȘ (*furios*): Lapte! Mie mi-e foame. (*Calm.*) Săraca Elena, n-are umor deloc. E a treia scenă pe care o face în luna asta. Cînd joci un rol istoric nu te dai în spectacol decît cu un scop bine gîndit.

ROȘCA (*care tot timpul și-a numărat mătîniile*): A răzbit-o. E totuși femeie.

RAREȘ (*distrat*): Da... sigur. (*Se aud surd patru bătăi. Bătăile din Simfonia destinului.*) S-au și închis porțile mînăstirii?

ROȘCA: Nu. E încă devreme. De ce?

RAREȘ: Mi s-a părut că aud bătăi în poartă. Știi, Grigorie, la ce mă gîndesc uneori? Că dacă există viața de dincolo (*întîlnind privirea lui Roșca*)... bine, bine, există..., n-aș dori să întîlnesc nici pe Maria, nici pe Ionița. M-am obișnuit cu lipsa lor. Dar pe

tine aș vrea să te gădesc. Tare sînt legat de tine.

ROȘCA (*cu un suris*): Nici o grija, eu n-o să lipsesc la apel. (*Se aud iar bătăile, Rareș tresare.*) Ce-i, Măria Ta?

RAREȘ (*venind de departe*): Nimic.

ROȘCA: Pun rămășag că o să se găsească mulți proști care să se întrebe dacă eu am trăit cu adevărat. Intr-atît am fost tot dragoste pentru tine.

RAREȘ: Nu înțeleg. (*Rizînd.*) Ah, da. Proști, Grigorie! Of, cum mă dor vinele de la picioare. (*Iar se aud surd bătăile.*) Și îmi pocnesc urechile. Asta-i boală de bătrînețe. (*Roșca s-a aplecat și îi masează picioarele. Rareș, de formă.*) Lasă, Grigorie. Și aici, pe pulpă. Uf, mi-e mai ușor.

PIETRARUL (*apare din fund*): Gata, Măria-Ta. (*Roșca s-a ridicat și dispare pe nesimțite.*)

RAREȘ: Care ești acolo?

PIETRARUL (*venind în față*): Pietrarul, Măria-Ta. Am terminat. Poți s-o încerci liniștit.

RAREȘ: Aha! Vezi dacă și acum îmi rămîn picioarele afară din groapă, te bag pe tine în ea și arunc și lespedea deasupra.

PIETRARUL: Am lungit-o cu patru palme, Măria-Ta.

RAREȘ: Ți-am spus s-o și lărgești! Eu sînt mare, mă, am un haram de trup. Cînd m-oi culca pe patul veșnic, vreau să fie pat ca lumea. Totdeauna am rivnit la asta: să mă întind, să mă lungesc și să mă lăfăiesc și eu odată. Dar bine și pentru multă vreme. Pri-cepi?

PIETRARUL: Da, Măria-Ta, l-am și lărgit. (*Pietrarul iese.*)

RAREȘ (*se îndreaptă spre fund. Cîntă popește, cu ușoară ironie*): Și sloboadă-l. Doamne, pe robul tău Petru, că și-a împlinit datoria și tare e obosit. Și mută-l... (*Deodată.*) Roșca! Iar a dispărut. Asta nu e om, e abur. (*Își continuă drumul, continuă să cînte.*) ...și mută-l la loc cu verdeață, unde nu e durere, nici suspin. (*A ajuns în fund, se aud din nou bătăile. Rareș se întoarce speriat. Apoi, încet, o mare seninătate i se întîpărește pe față, coboară în criptă și dispare.*)

Ilustrația: MIRCEA MAROSIN

C O R T I N A

Scenă din spectacol

Fotocronica

Teatrul Național „I. L. Caragiale”

„DOMNII GLEMBAY”

de Miroslav Krleža

Regia: Moni Ghelerter

Gh. Cozorici (Leone Glembay) și Toma
Dimitriu (Naci Jacques Glembay)

Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”

„CANDIDA” de G. B. Shaw

Regia: George Carabin

Fotocronica

Septimiu Sever (Morell) și Gh. Aurelian
(Burgess)

▼ Beate Fredanov (Candida) și Ion Cara-
mitru (Marchbanks)

